

Nr 253.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering; given Stockholms slott den 14 maj 1943.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

Härigenom förordnas, att 4, 7, 8, 12 och 13 §§ lagen den 20 oktober 1939 med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

4 §.

Fiskeavgift skall utgå enligt vad i 2 kap. 10 § vattenlagen sägs, om vattenregleringen kan antagas medföra avsevärt men för fisket. Avgiften skall erläggas för tiden från och med det halvår, då tillståndet först tages i anspråk. Tages enligt — — — äga tillämpning.

7 §.

Kan vattenregleringen antagas medföra avsevärt men för bygden eller är den båtnad, som vinnes, av stor betydelse, skall avgift för ändamål, som anges i 4 kap. 15 § andra punkten vattenlagen, utgå för företaget med skäligt belopp, minst två tusen och högst femton tusen kronor för år, från och med det halvår, då tillståndet först tages i anspråk. Om indrivning och användning av sådan avgift meddelar Konungen närmare bestämmelser.

I övrigt skola bestämmelserna i 4 kap. 1—12 och 14—16 §§ vattenlagen ej äga tillämpning.

8 §.

Vattendomstolen äger, där det kräves för att undvika dröjsmål med vattenregleringen, vid meddelande av tillstånd därtill uppskjuta prövningen av uppkomna ersättningsfrågor till senare tidpunkt. Kan det antagas, att sakägare kommer att lida skada eller intrång som medför svårighet för honom att vinna sin utkomst eller att fullgöra honom åvilande förpliktelser, skall dock ersättning till honom helt eller delvis fastställas på förhand. Vattendomstolen må ock eljest, i avbidan på närmare utredning, utdöma belopp, som med hänsyn till omständigheterna kan anses skäligt, i avräkning på den

ersättning som slutligen bestämmes. I övrigt skall vattenrättsdomaren tillse, att ersättning bestämmes så snart ske kan.

Ersättning, som — — — därtill äro.

Vattendomstolens beslut i ersättningsfråga skall, såframt sökanden begagnat sig av tillståndet till vattenreglering, omedelbart gå i verkställighet som om det vunnit laga kraft, där ej annorlunda förordnas. Vad som i enlighet med vattendomstolens beslut nedsatts hos Konungens befallningshavande eller guldits i annan ordning må ej återkrävas.

Anspråk på ersättning för skada eller intrång som icke av vattendomstolen förutsetts skall, för att kunna upptagas till prövning, anmälas hos vattenrättsdomaren inom fem år från det tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelas, tiden därför gått till ända. Där så finnes lämpligt, äger vattenrättsdomaren utse särskild person att å hans vägnar mottaga framställningar om sådan ersättning. Sålunda utsett biträde skall inom tid, som vattenrättsdomaren bestämmer, insända inkomna framställningar till vattenrättsdomaren och, där så lämpligen kan ske, föreslå de ersättningsbelopp som han anser böra utgå. Efterföljes tillfällig reglering enligt denna lag av reglering enligt vattenlagen, må anspråk med anledning av den förra regleringen framställas inom den tid som bestämmes enligt 2 kap. 24 § vattenlagen. Anmälan om ersättningsanspråk skall göras skriftligen och i två exemplar. Vattendomstolen skall i sitt utslag erinra om vad skadelidande har att iakttaga.

Jämväl fastställandet av avgift som avses i 4 § första stycket eller 7 § första stycket må av vattendomstolen uppskjutas till lämplig tidpunkt.

12 §.

Vad i — — — lider skada.

Bestämmelserna i 11 kap. 37 § vattenlagen om delgivning av kungörelsen i målet skola ej äga tillämpning, med mindre vattenrättsdomaren finner erforderligt att delgivning äger rum.

Vattenrättsdomaren skall i mål som avses i denna lag jämväl underrätta Konungens befallningshavande.

13 §.

Befogenhet, som — — — denna lag.

Vid tillämpning — — — en vecka.

Säkerhet som — — — säkerhet ställas.

Avgift som — — — i målet.

Beträffande ersättning till sådant biträde som avses i 8 § fjärde stycket skall vad i 11 kap. 97 § vattenlagen stadgas i avseende å gottgörelse till sakkunnigt biträde åt vattendomstolen äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1943.

Vad i 4 § första stycket och 7 § första stycket stadgas skall, ändå att tillstånd meddelats före nya lagens ikraftträdande, gälla med avseende å tiden efter ikraftträdandet; och åligge det vattendomstolen att upptaga frågan om avgifts fastställande, när så lämpligen kan ske.

Jämväl bestämmelserna i 8 § skola gälla, där tillstånd meddelats före lagens ikraftträdande. Vad i tredje stycket stadgas skall dock, där beslut om ersättning meddelats tidigare, ej gälla i vidare mån än som följer av 9 kap. 67 § vattenlagen. Ej heller skall den tid för anmälan av ersättningsanspråk, som i fjärde stycket stadgas, tillämpas, där förut stadgad tid gått till ända före nya lagens ikraftträdande.

Är fråga om förlängning av tillstånd, som meddelats före nya lagens ikraftträdande, på väsentligen oförändrade villkor, skall vad i 4 kap. 13 § vattenlagen stadgas ej äga tillämpning.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 april 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, jordbruks- och folkhushållningsdepartementen anmäler t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, fråga om *ändrade bestämmelser angående tillfällig vattenreglering* samt anför därvid följande.

Gällande bestämmelser.

Genom lag den 20 oktober 1939 infördes med anledning av stormaktskrigets utbrott vissa särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering. Enligt 1 § i denna lag äger Konungen vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden för viss tid eller tills vidare förordna, att lagen skall äga tillämpning. Förordnande må dock under tid då riksdagen är samlad ej meddelas utan dess samtycke. I annat fall kräves för att det fortfarande skall gälla, att det godkännes av nästföljande riksdag. I samband med lagens utfärdande har Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke genom särskild kungörelse meddelat dylikt förordnande att gälla tills vidare.

Enligt 2 § i 1939 års lag må — utan hinder av vad i 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen stadgas — för bättre utnyttjande av vattenkraft tillstånd meddelas till tillfällig reglering av avrinningen ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag, därest sådan åtgärd prövas ur allmän eller enskild synpunkt medföra fördel som väsentligt överväger därmed förenade olägenheter. Tillståndet gives av vattendomstol och skall enligt 3 § i 1939 års lag meddelas för viss tid, högst tre år. Efter framställning därom äger vattendomstolen ändra övriga villkor för tillståndet eller föreskriva nya villkor, när det finnes påkallat.

Beträffande villkoren för vattenregleringen i övrigt stadgas i 4 § bl. a., att fiskeavgift ej skall utgå. För skada och intrång genom vattenregleringen skall ersättning utgå enligt 9 kap. vattenlagen. För icke tillgodogjord vattenkraft, som på grund av 1939 års lag tillfälligt tages i anspråk, behöver dock i regel ersättning ej lämnas.

Vad i 3 kap. vattenlagen är stadgat om vattenreglering med tvångsdelaktighet skall jämlikt 6 § i 1939 års lag icke äga tillämpning på tillfällig reglering, men är regleringen uppenbart till nytta för annan som utnyttjar vattenkraft är denne dock pliktig att lämna skäligt bidrag till kostnaden för regleringen.

Bestämmelserna i 4 kap. vattenlagen om särskilda villkor beträffande större vattenkraftanläggningar och vattenregleringar skola enligt 7 § i 1939 års lag icke äga tillämpning. Någon regleringsavgift utgår således icke och bestämmelserna i 4 kap. 13 § vattenlagen om Konungens prövningsrätt i vissa fall gälla ej.

I processuellt hänseende stadgas i 8 §, att vattendomstolen, där det kräves för undvikande av dröjsmål med vattenregleringen, äger att vid meddelande av tillstånd därtill uppskjuta prövningen av uppkomna ersättningsfrågor till senare tidpunkt. Kan det antagas, att någon sakägare kommer att lida skada eller intrång, som medför svårighet för honom att vinna sin utkomst eller att fullgöra honom åvilande förpliktelser, skall dock ersättning till honom helt eller delvis fastställas på förhand.

I övrigt stadgas bl. a. i 12 § andra stycket i 1939 års lag, att bestämmelserna i 11 kap. 35—37 §§ vattenlagen om underrättelser till kammarkollegiet och lantbruksstyrelsen samt om delgivning av kungörelsen i målet ej skola äga tillämpning beträffande tillfällig vattenreglering.

Beträffande tillkomsten av 1939 års lag må erinras, att *vattenfallsstyrelsen* och *svenska vattenkraftföreningen* efter stormaktskrigets utbrott i skrivelse till Konungen den 9 september 1939 hemställde om utarbetande av förslag till en författning som vid krig eller krigsfara medgäve ett förenklat och snabbt förfarande vid behandlingen inför vattendomstolarna av ansökningar i vattenregleringsmål.

Styrelsen och föreningen förklarade, att de i rådande krisläge ansett sig böra undersöka, i vilken omfattning särskilda åtgärder till tryggande av landets kraftförsörjning kunde anses vara påkallade och lämpliga. Erfarenheten hade givit vid handen, att genom skapande av nya eller utökande av redan befintliga regleringsmagasin väsentligt ökade möjligheter kunde vinnas i detta avseende. En mångfald dylika regleringsföretag hade redan genomförts. Andra vore under utredning eller domstolsbehandling eller kunde utan vidlyftigare utredningar och med relativt små medel genomföras. För att dessa möjligheter under krisläget skulle kunna utnyttjas, erfordrades emellertid en författning om ett förenklat och snabbare förfarande än det ordinarie förfarandet enligt vattenlagen.

Vidare anfördes en del exempel till utredning om de värden det gällde och den betydelse för minskad kolåtgång som det föreslagna förfarandet kunde innebära.

Över denna skrivelse inhämtades utlåtanden av åtskilliga myndigheter, vilka samtliga tillstyrkte eller lämnade framställningen utan erinran. Dåvarande vattenrättsdomaren greve H. A. Hamilton upprättade i samband härmed en

promemoria angående det närmare innehållet av den författning som eventuellt borde utfärdas.

Sedan lagförslag upprättats i ämnet, anförde chefen för justitiedepartementet vid remiss av förslaget till lagrådet den 22 september 1939 — efter att ha redogjort för vad i ärendet förekommit — att av den lämnade redogörelsen framginge, att genom införande av möjlighet att snabbt vidtaga åtgärder för ökat tillgodogörande av vattenkraft betydande besparingar kunde göras i förbrukningen av kol och annat bränsle. Detta vore uppenbarligen av stor betydelse under rådande förhållanden. Departementschefen framhöll emellertid även angelägenheten av att den ifrågasatta lagstiftningen finge ett sådant innehåll, att icke blott det allmännas intresse utan även den enskildes rätt tryggades. Därest lagstiftningen utformades i huvudsaklig anslutning till de riktlinjer som uppdragits i förenämnda promemoria, syntes emellertid allmän eller enskild rätt icke trädas för nära. En avvägning borde liksom eljest företagas mellan nyttan av åtgärden i fråga, å ena, samt skadeverkningarna, å andra sidan, till förekommande av att tillstånd till åtgärden medgäves i andra fall än då skadan uppenbarligen vore av underordnad betydelse. Skadeverkningarna genom sådana provisoriska åtgärder som omnämndes i promemorian kunde antagas bli mycket begränsade. Som regel kunde endast bli fråga om åtgärder beträffande redan befintliga dammbyggnader eller om ändringar i vattenhushållningsbestämmelserna för sådana. Man syntes kunna utgå från att åtgärder, som skulle medföra varaktiga olägenheter eller som skulle vara förenade med större kostnader, icke komme att vidtagas, då här åsyftades att vinna endast en tillfällig ökning av vattenkraften.

Tillämpningen av 1939 års lag.

Enligt uppgifter från vattendomstolarna som inkommit under november 1942 hade under tiden t. o. m. oktober 1942 inkommit omkring 220 ansökningar om tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt 1939 års lag. Ansökningarna hade med få undantag bifallits. Ett fyrtiotal av dessa ansökningar uppgåvos röra sjöar av större omfattning, såsom inom Söderbygdens vattendomstols område Vättern, Roxen, Glan och Bolmen, inom Österbygdens vattendomstols område Siljan och Untraffjärden, inom Västerbygdens vattendomstols område Åsunden, Värmeln och Frykensäarna samt inom Norrbygdens vattendomstols område Storsjön, Kallsjön, Torrön, Juveln, Storrrensjön, Anjan och Näckten, samtliga i Indalsälvens flodsystem. Det största antalet ansökningar enligt 1939 års lag, omkring 100, hade handlagts av Österbygdens vattendomstol. De mest betydelsefulla regleringarna enligt samma lag rörde emellertid de angivna sjöarna inom Indalsälvens flodsystem.

För att belysa betydelsen för landets kraftförsörjning av de med stöd av 1939 års lag genomförda regleringarna har centrala driftledningens riksdriftbyrå lämnat följande uppgifter angående kraftbehovet i miljoner kilowattimmar och dess täckande under åren 1936—1942. Värdena för år 1942 äro endast ungefärliga.

År	Total produktion miljoner kWh	Vattenkraftproduktion		Värmekraftproduktion	
		miljoner kWh	%	miljoner kWh	%
1936	7,425	6,766	91.1	659	8.9
37	7,982	6,971	87.3	1,011	12.7
38	8,162	7,307	89.5	855	10.5
39	9,054	8,125	89.7	929	10.3
40	8,624	8,042	93.3	582	6.7
41	9,113	8,704	95.5	409	4.5
42	9,800	9,200	94.0	600	6.0

Den totalt tillgängliga magasinvolymen, räknad på utbyggd fallhöjd vid normal verkningsgrad, har ökat från omkring 900 miljoner kWh vid slutet av år 1936 till omkring 1,300 miljoner kWh vid slutet av år 1938. Vid slutet av år 1939, d. v. s. vid krigsutbrottet, utgjorde den totalt tillgängliga magasinvolymen omkring 1,800 miljoner kWh och vid slutet av år 1940 hade den ökat till 2,400 miljoner kWh. Av det senare värdet föll omkring 550 miljoner kWh på magasin, som tillkommit med stöd av 1939 års lag. För närvarande motsvara regleringsmagasinen totalt ca 3,000 miljoner kWh. Beträffande utnyttjandet av de magasin, som tillkommit med stöd av den provisoriska lagen, nämnde centrala driftledningen som exempel, att Indalsälvens regleringsförening beräknat produktionsökningen genom dessa magasin i Indalsälven till 330 miljoner kWh under tappningsperioden 1941—1942. Motsvarande siffra hade beräknats till 400 miljoner kWh för 1942—1943 och 830 miljoner kWh sedan nu pågående kraftstationsutbyggnader färdigställt.

Vattenkrafttillgången under åren 1940—1942 har varit resp. 91, 87 och 88 procent av vad den skulle ha varit vid normal vattentillgång.

Beträffande kolåtgången för kraftproduktionen under senare år har centrala driftledningen uppgivit, att någon fullständig statistik över kolåtgången för enbart kraftproduktionen icke föreläge. En viss ledning kunde emellertid erhållas ur siffrorna på den producerade värmekraftenergien. Härvid vore dock att märka, att denna vore sammansatt av energi, producerad i såväl kondensångkraftverk (och även medelst förbränningsmotorer) som i mottryckskraftverk, varvid bränsleåtgången vore väsentligt olika. I förra fallet kunde man räkna med en åtgång av storleksordningen 0.75 kg kol per kWh, i senare fallet bleve åtgången blott omkring en tredjedel härav. Härtill komme att en övervägande del av mottryckskraften producerades med inhemskt bränsle, därav till stor del avfallsbränsle. Om man emellertid överlagsvis räknade med en kolåtgång av 0.15 kg per kWh, vilket torde ligga på den säkra sidan, komme man till följande resultat för de senare åren, för vilka en ungefärlig uppdelning på kondens- och mottryckskraft kunde göras.

År	Mottryckskraft- produktion miljoner kWh	Kondenskraft- produktion miljoner kWh	Beräknad kolåtgång ton
1938	ca 490	ca 370	ca 350,000
39	> 520	> 410	> 390,000
40	> 310	> 270	> 250,000
41	> 185	> 225	> 200,000
42	> 350	> 250	> 240,000

Centrala driftledningen erinrade slutligen om att kraftförsörjningen i landet under de gångna krigsåren befunnit sig i en kritisk situation på grund av vattenbrist och stora anspråk på kraft för såväl industriens som den allmänna distributionens behov. På grund därav hade vissa restriktioner för användningen av elektrisk kraft måst vidtagas. Om det tillskott, som erhöles genom de provisoriska regleringarna, icke hade stått till förfogande, hade med all sannolikhet en allmän kraftransonering varit ofrånkomlig. Den stora betydelse, som de tillfälliga regleringarna under de rådande förhållandena haft för folkhushållningen, bestode även i att avsevärda kraftbelopp, alstrade med vattenkraft, kunnat ställas till förfogande för bland annat industrien utan den prisförhöjning på kraften som skulle varit ofrånkomlig om denna skulle alstrats i ångkraftverken.

Den elektriska kraftproduktionen uppgick enligt centrala driftledningens uppgifter under vinterhalvåret 1941—1942 till ungefär 4,750 miljoner kWh, varav 450 miljoner kWh ångkraft. Under denna högbelastnings- och lågvattenperiod hade således kraftbehovet till omkring 91 % kunnat täckas medelst vattenkraft. Vid ingången av perioden innehöllo de viktigare sjömagasinen i landet vattenmängder motsvarande omkring 1,900 miljoner kWh, varav större delen eller 1.600 miljoner kWh kunde under perioden utnyttjas genom avsänkning av magasinen, innan dessa vid vårflodens inträde åter började fyllas. Man kunde beräkna att nära en fjärdedel av dessa belopp hänförde sig till sådana regleringar, vilkas genomförande till denna tidpunkt möjliggjorts genom 1939 års lag. Tack vare dessa provisoriska regleringar hade således vattenkraftverkens produktion kunnat ökas med i runt tal 350 miljoner kWh. Därav belöpte 250 miljoner kWh på de provisoriska regleringarna i Indalsälvens källsjöar. I nämnda belopp hade endast medräknats årsregleringar och icke de korttidsregleringar vid olika kraftverk, vartill tillstånd erhöles enligt 1939 års lag. Ökningen med 350 miljoner kWh under vinterhalvåret 1941—1942 motsvarade enligt de anförda siffrorna 7 à 8 % av det sammanlagda kraftbehovet under denna tid. Under innevarande belastningsår vore förhållandena likartade.

Framställningar om lagändring.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har i skrivelse den 19 januari 1942 hemställt, att Kungl. Maj:tt måtte vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en riktig och

rättvis reglering av ersättningsfrågor i samband med de särskilt inom Jämtlands län pågående stora sjöreglerings- och kraftanläggningarna.

Länsstyrelsen anförde därvid, att sjöregleringsföretag dittills hade genomförts i sjön Torrön och påginge eller planerades, tills vidare med stöd av 1939 års lag, i sjöarna Juveln, Storrensjön, Anjan, Kallsjön, Näckten, Storsjön, Hotagssjön och Gesunden. Dessa regleringar bleve av utomordentlig betydelse för kraftproduktionen. Genomförandet av de nu påbörjade eller planerade regleringarna av samtliga dessa sjöar komme att giva en energivinst i storleksordningen 1,000 miljoner kWh. Regleringskostnaderna bleve i förhållande till den energivinst som uppstode jämförelsevis obetydliga. Fördelarna av regleringen vore för intressenterna så mycket större som den därigenom ökade råvarukraften i regel icke syntes ha betalats i form av förhöjd köpeskilling till respektive fallägare eller på annat sätt. Man syntes sålunda kunna utgå ifrån att utnyttjandet av Indalsälvens inom Jämtlands län belägna flodområde för kraftproduktionen vore för företagen synnerligen förmånligt ur ekonomisk synpunkt. Den utvunna kraften vore så gott som uteslutande avsedd att transporteras till och utnyttjas i sydligare trakter av landet och endast en ringa del därav skulle komma länets befolkning till godo. De fördelar, som uppstode för den bygd, där dessa stora värden uttoges, inskränkte sig i stort sett till de arbetstillfällen som bereddes befolkningen under en jämförelsevis kort byggnadstid samt till de i och för sig betydande skatteobjekt som de stora kraftverken och i viss mån även regleringsdammarna utgjorde för de särskilda kommuner dit de förlades. För bygden och länet i övrigt kunde några väsentliga fördelar av företagen eljest icke sägas uppstå. Däremot kunde genom dessa anläggningar och åtgärder i vissa avseenden stora skador och olägenheter uppkomma, vilka berörde såväl enskilda rättsägare som mera allmänna intressen liksom även den jordbrukande befolkningens och andra befolkningsgruppers trevnad och levnadsförhållanden.

Länsstyrelsen framhöll vidare, att inom länet gjorts gällande att den nuvarande lagstiftningen icke gäve tillräckliga möjligheter till beredande av ersättning och kompensation för skador av mera allmän natur. Sålunda hade bland annat såsom anmärkningsvärt framhållits att, trots de 100-tals miljoner kWh som komme att uttagas ur Indalsälven, åtskilliga bygder som vore belägna vid älven eller kring dess reglerade källsjöar saknade elektrisk belysning och ej heller hade utsikter att med stöd av vattenlagen erhålla sådan eller elektrisk kraft för jordbrukets behov utan att därför nedlägga kostnader och avgifter som vida överstege vederbörandes bärkraft. Från turistintresserat håll hade bl. a. framhållits att genom kraftverksbyggen och regleringsåtgärder de för turisttrafiken synnerligen värdefulla tillgångar som bestode i ståtliga och vackra vattenfall och forsar försvunne och lämnade efter sig skrämmande raviner och tomma flodfårar som vore allt annat än lockande för turisten. En minskad turistfrekvens kunde därför med fog befaras. Att detta betydde förluster för de bygder, där relativt stora kapital nedlagts i turistanläggningar, vore uppenbart, men någon ersättning härför kunde med gällande lagstiftning ej förväntas. Vidare hade framhållits, att den jordbrukande

befolkningen, som vintertid i brist på plogade vägar i stor utsträckning förlagt sina färdevägar till sjöarna, vållades stora olägenheter därav att de reglerade sjöarna på grund av täta variationer i vattenståndet vintertid bleve ofarbara eller i varje fall svårframkomliga. Ett annat förhållande förtjänade jämväl beaktande, nämligen att vid dessa variationer istället brötes och vatten trängde upp på isen, varefter, sedan detta vatten ovan isen frusit, timmer som upplagts på isen fröse in och kunde skadas. För virkesavläggning på isen kunde alltså en sjöreglering medföra olägenheter. Måste av denna anledning timmer läggas på land och vräkas i sjön först när vattnet bleve isfritt, uppstode ökade kostnader för virkesägarna. De närmast sjön boende markägarna kunde antagas i regel få ersättning för berörda olägenhet, men så vore ej förhållandet med de mera avlägset boende virkesägarna, vilka plögade forsla sitt virke till sjön för att därifrån nyttja flottleden. Även fisket ginge på många håll helt förlorat genom ändrade vattenförhållanden. Förlusten härav kunde i åtskilliga fall på lång sikt ej uppvägas av utgående engångsersättningar. Att avgifter årligen utginge till befrämjande av fisket inom landet hade för den enskilde fiskerättsägaren, som för alltid förlorat sitt fiskevatten, givetvis ej betydelse. Farhågor hade också uttalats för att genom regleringarna kunde uppstå klimatiska förändringar som bleve till skada för jordbruket och otrevnad för befolkningen.

Sedan länsstyrelsen därefter ifrågasatt vissa ändringar i vattenlagens bestämmelser om bygdekraft och regleringsavgifter, anförde länsstyrelsen särskilt beträffande de stora sjöregleringarna inom länet enligt 1939 års lag, att de därav uppkommande direkta skadorna och olägenheterna väl så småningom bleve kompenserade men att man med den utredning som föreginge tillstånden till dessa regleringar kunde befara att de komme att medföra bestående olägenheter av större räckvidd, vilka åtminstone delvis kunde undvikas om ett mera allsidigt avvägande av olika intressen före tillståndens meddelande komme till stånd.

I skrivelse den 5 februari 1942 har länsstyrelsen därefter hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för vissa ändringar i 1939 års lag.

Länsstyrelsen anförde i sistnämnda skrivelse, att den ej kunde finna annat än att de stora sjöregleringsföretag som utfördes inom Jämtlands län enligt 1939 års lag vore av en storleksordning som icke åsyftats med lagen. Man kunde jämväl med säkerhet utgå från att de ifrågavarande regleringarna vore avsedda att gälla för överskådlig framtid och att därav föranledda ändringar av naturförhållanden m. m. bleve bestående, även om de jämlikt 1939 års lag meddelade regleringstillstånden formellt givits en giltighetstid av allenast högst tre år. När tillstånd till den definitiva regleringen komme att lämnas, komme denna i flertalet fall att redan vara ett fullbordat faktum. Länsstyrelsen förklarade sig icke vilja ifrågasätta annat än att de regleringar, vartill tillstånd dittills inom länet lämnats enligt 1939 års lag, i och för sig varit behöfliga för kraftförsörjningen och att med hänsyn till tidsläget en snabbare handläggning av tillståndsfrågorna än som kunnat ske enligt vattenlagen varit

påkallad. Handläggningen av dessa frågor enligt 1939 års lag i dess nuvarande lydelse måste dock, då det gällde så stora företag som de nämnda, anses otillfredsställande. Länsstyrelsen erinrade om de garantier vattenlagen uppställde för att ej endast de enskilda markägar- eller vattenrättsintressena utan även mera allmänna intressen av olika slag skulle bliva beaktade. Länsstyrelsen hänvisade härvid till bestämmelserna i 2 kap. 3 § första stycket, 4 kap. och 11 kap. 35—37 §§ vattenlagen och uttalade, att dessa bestämmelser icke ägde tillämpning vid företag enligt 1939 års lag.

Länsstyrelsen anförde vidare, att redan beträffande flera av de regleringsföretag, vartill tillstånd med stöd av 1939 års lag meddelats, en tillämpning av denna lag måste med hänsyn till berörda omständigheter vara ägnad att framkalla betänkligheter, då företagen vore av mycket stor omfattning och därjämte avsedda att efter vederbörligt nytt tillstånd i huvudsak bibehållas såsom permanenta regleringar. I ännu högre grad gällde dessa betänkligheter en regleringsfråga, som kunde bliva aktuell inom en nära framtid, nämligen frågan om reglering av Åreälven med dess tillflöden och källsjöar, främst Ånnsjön. Med den praxis som nu utbildat sig kunde det befaras, att även en dylik reglering skulle kunna medgivas med stöd av 1939 års lag.

Slutligen förklarade länsstyrelsen, att även vissa andra regleringar inom länet under den närmaste tiden bleve aktuella. Visserligen kunde antagas att dessa icke skulle få fullt samma betydelse ur allmän synpunkt som en reglering av Åreälvens vattensystem, men tillfälle borde dock även här beredas till bevakandet av olika allmänna intressen. En tillämpning av 1939 års lag med nuvarande innehåll å dessa regleringar vore på de av länsstyrelsen anförda skälen icke tillfredsställande. Å andra sidan kunde åtminstone i vissa fall en snabbare handläggning än vattenlagen medgäve vara påkallad. Länsstyrelsen hemställde på grund härav att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för sådan komplettering av 1939 års lag att de allmänna intressenas tillgodo-seende säkerställdes även vid tillämpning av denna lag. Detta kunde lämpligen ske på det sätt, att en uppgift motsvarande den som enligt 11 kap. 35 § vattenlagen pålagts kammarkollegiet anförtroddes åt länsstyrelsen som med sin kannedom om bygden och dess förhållanden samt nära kontakt med olika intressegrupper syntes vara väl lämpad för uppdraget.

Länsstyrelsens hemställan har, vad angår frågan om vattenreglering i Åreälvens vattensystem, handlagts inom jordbruksdepartementet. Kungl. Maj:t har genom beslut den 5 september 1942 föreskrivit, att, innan vattendomstolen avgjorde till äventyrs uppkommande mål om vattenreglering i Ånnsjön eller annan sjö i den del av Indalsälvens flodområde som avbördas genom den så kallade Åreälven, frågan huruvida hinder mötte mot företaget eller särskilda villkor borde föreskrivas för dess utförande skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I yttrande över länsstyrelsens skrivelse av den 5 februari 1942 erinrade kammarkollegiet beträffande frågan om de allmänna intressenas tillgodo-seende enligt 1939 års lag, att lagen icke med avseende på de tillfälliga regle-

ringarna upphävt kammarkollegiets befogenhet att bevaka det allmännas rätt och intressen i vattenmål. Lagen innehölle i 12 § andra stycket allenast stadgande, bland annat, att bestämmelsen i 11 kap. 35 § vattenlagen om under rättelse till kammarkollegiet icke skulle äga tillämpning. Detta medförde dock i realiteten att kollegiets möjligheter att bevaka det allmännas intressen i de tillfälliga regleringsmålen så gott som helt eliminerats. I några få fall hade likväl ansökningar om tillfälliga vattenregleringar kommit till kollegiets kännedom och där i sådana fall behov av allmän talan yppat sig hade kollegiet låtit utföra sådan talan. Motivet för bestämmelserna i 12 § andra stycket i 1939 års lag syntes ligga i att lagen enligt dess allmänna förutsättningar ansetts icke komma att få till följd skador eller olägenheter av någon betydelse.

Kollegiet anförde vidare att 1939 års lag otvivelaktigt i viss utsträckning tillämpats på ett sätt som icke överensstämde med uttalanden som gjorts vid dess tillkomst. Den antydda utvecklingen vore ägnad att väcka betänkligheter ur allmän synpunkt och med hänsyn till enskildas rätt. De skador vilka orsakades av sådana tillfälliga regleringar som de nämnda kunde bliva av bestående karaktär och det bleve stundom svårt att fastställa huru förhållandena varit före regleringen. En förstärkning av det allmännas representation i de tillfälliga regleringsmålen syntes väl motiverad. Detta syntes lämpligen böra ske så att kammarkollegiet i vanlig ordning erhöle underrättelse om ansökningar i sådana mål.

Vattenfallsstyrelsen framhöll i yttrande över länsstyrelsens skrivelser, att före krigsutbrottet kraftbehovet under lågvattentid i betydande utsträckning tillgodosattes med hjälp av importerat bränsle. Efter krigsutbrottet hade denna import blivit starkt beskuren, vadan kraftföretagen för att kunna uppehålla en kontinuerlig kraftförsörjning måst genomföra sjöregleringar i vida större omfattning än tidigare. 1939 års lag möjliggjorde i och för sig tillfälliga regleringar även av betydande storlek och kraftföretagen hade ansett sig skyldiga att inom rimliga gränser använda denna möjlighet. De sjöregleringar som tagits i bruk efter krigsutbrottet — till icke oväsentlig del med hjälp av 1939 års lag — vore högst betydande. De representerade en ökning av magasineringsmöjligheterna med omkring 55 %. I huvudsak tack vare denna magasinering hade kraftförsörjningen vintern 1941—1942 kunnat uppehållas utan alltför besvärande restriktioner. Vattenföringen i Indalsälven hade visserligen genom hittills utförda regleringar kunnat höjas väsentligt under vattenbristperioderna men de tillgängliga magasinerna hade dock icke varit tillräckliga för att under vintern 1941—1942 hålla kraftverken i drift i full omfattning. Efter pågående utvidgningar kunde än mer vatten utnyttjas vid flera av kraftverken och det vore därför av stor betydelse att ytterligare regleringar genomfördes.

Beträffande regleringsföretagen i Indalsälven anförde *vattenfallsstyrelsen* ytterligare, att samtliga de företag i älven, som genomförts enligt 1939 års lag, noga utretts under lång tid innan kriget började. Det kunde icke råda

någon tvekan om att de hittills enligt 1939 års lag utförda regleringarna i älven skulle medgivits i samma omfattning, därest tillstånd i stället från början begärts enligt vattenlagen. Det vore riktigt, att de ifrågavarande regleringarna vore avsedda att gälla för all framtid. Deras snabbare genomförande hade framtvungits av krisläget. Denna omständighet kunde icke leda till någon orättvisa, då ju regleringsintressenterna vore skyldiga att hålla alla dem som berördes av regleringen skadeslösa för uppkommande skador och olägenheter. Då regleringsavgifter enligt 4 kap. 14 § vattenlagen skulle utgå först från och med kalenderåret näst efter det då företaget enligt vattendomstolens utslag skulle ha fullbordats, skulle dessa avgifter, om den vanliga proceduren enligt vattenlagen följts, icke ha influtit tidigare än vad nu bleve fallet. Regleringarna komme nämligen att vara genomförda, då vattendomstolen meddelade definitivt tillstånd, och vattendomstolen behövde sålunda icke lämna den vanliga tidsfristen på några år för företagets fullbordande. Tillämpningen av 1939 års lag hade i dessa fall alltså endast inneburit, att regleringarna kunnat tagas i bruk några år tidigare än vad som eljest skulle varit fallet och att skadestånden, som för enskildas del vore relativt små, utbetalades några år efter det skadan uppkommit men med ränta från tiden för regleringens början.

Vattenfallsstyrelsen åberopade beträffande behovet av ökade sjöregleringar ett utlåtande i mars 1942 av *statens bränstekommission* som framhöll att det vid nuvarande bränsleförsörjningsläge vore nödvändigt att i största möjliga utsträckning begränsa åtgången av bränsle för kraftalstring och att det ej med säkerhet kunde ställas i utsikt att kraftindustrin under kommande år kunde påräkna den bränsletilldelning som hittills kunnat lämnas. Det vore av utomordentlig vikt ej endast att redan genomförda sjöregleringar bibehölles utan även att nya regleringar tillkomme i största möjliga omfattning.

Även inom *riksdagen* har under år 1942 väckts fråga om ändringar i vattenlagstiftningen, nämligen i motion av herr Hedlund i Östersund m. fl. (II: 74).

I motionen, som i allt väsentligt överensstämmer med länsstyrelsens i Jämtlands län skrivelse den 19 januari 1942, har ifrågasatts, huruvida den nuvarande lagstiftningen kunde anses på ett tillfredsställande sätt tillgodose berättigade anspråk på compensation för de skador och olägenheter av mera allmän natur som uppstode genom vattenbyggnadsföretagen, därvid gjordes gällande att vattenlagens bestämmelser om bygdekraft och regleringsavgifter borde omarbetas.

Andra lagutskottet, som behandlade motionen, påpekade i sitt utlåtande (nr 35), att vissa i motionen berörda förhållanden syntes äga samband med 1939 års lag. Utskottet erinrade om att denna lag tillkommit för att snabbt bereda möjlighet till ökat tillgodogörande av vattenkraft och därigenom till besparingar i bränsleförbrukningen, vilket uppenbarligen vore av stor betydelse under nu rådande förhållanden. För att uppnå syftet med lagen hade

däri vattenkraftintresset givits en i hög grad gynnad ställning. Så hade dock icke helt kunnat ske utan att andra allmänna och enskilda intressen i viss utsträckning kommit att sättas i efterhand. Särskilt anmärkningsvärt vore att regleringsföretag kunde komma till stånd, medförande skada och intrång å annans egendom, utan att ersättning samtidigt utdömdes, ävensom att företaget som här avsåges helt befriats från vissa i vattenlagen för liknande företag stadgade förpliktelser mot det allmänna. Under förarbetena till lagen syntes man vid godtagandet av en dylik ordning ha antagit, att skadeverkningarna genom de provisoriska åtgärder som åsyftades med lagen skulle bli mycket begränsade. Därvid syntes ha förutsatts, bland annat, att åtgärder, som skulle medföra varaktiga olägenheter eller som skulle vara förenade med större kostnader, icke komme att vidtagas, då här åsyftades att vinna endast en tillfällig ökning av vattenkraften.

Utskottet framhöll härefter, att 1939 års lag åtminstone vad anginge Jämtland vunnit en i vissa hänseenden vidare tillämpning än sålunda förutsatts. Med stöd av lagen syntes man ha företagit även mera betydande regleringsåtgärder beträffande mycket stora vattenmagasin. Vissa därvid vidtagna anordningar syntes icke kunna betecknas såsom enbart provisoriska. Vederbörande intressenter syntes också utgå ifrån, att ifrågavarande regleringar skulle bli bestående för längre tid. Under nu angivna omständigheter kunde man svårigen bortse från faran för att genom dessa regleringar kunde vållas vittgående skador av allmän och enskild natur, för vilka ersättning åtminstone tillsvidare kunde utebliva. Förhållandet vore ägnat att ingiva desto större betänkligheter som det vore ovisst, när en återgång till normala förhållanden kunde ske, och 1939 års lag alltså kunde komma att gälla under många år framåt.

Med hänsyn till vad sålunda anförts fann utskottet starka skäl tala för att de i 1939 års lag meddelade bestämmelserna angående tillfällig vattenreglering snarast gjordes till föremål för omprövning i syfte att vid dylika regleringsföretag måtte skänkas större beaktande åt motstående allmänna och enskilda intressen utan att likväl välbehövligen nytillskott till kraftproduktionen förhindrades. I fråga om möjligheterna att få till stånd en lagändring i angiven riktning ville utskottet endast hänvisa till förslag i ämnet, vilka framlagts av vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol i ett av denne till utskottet avgivet yttrande. Vid den närmare utredning som erfordrades för frågans lösning kunde måhända ytterligare utvägar yppa sig. Slutligen kunde i detta sammanhang påpekas, att enligt uttalande av nämnde vattenrättsdomare en mera ingående undersökning av ifrågavarande företags bärighet sannolikt skulle utvisa, att företagen väl vore i stånd både att fullgöra den naturliga skyldigheten att giva full kompensation för intrång å allmänna och enskilda intressen och att, såsom fallet vore vid motsvarande sjöregleringar enligt vattenlagen, åtminstone i någon mån låta en del av vinsten komma den av företaget berörda bygden till godo.

Efter det utskottet i sitt utlåtande jämväl behandlat frågan om utredning beträffande vattenlagens bestämmelser om bygdekraft och regleringsavgifter

hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Konungen anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta bl. a. om skyndsam översyn av 1939 års lag samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Denna hemställan bifölls av riksdagen, som därefter avlät skrivelse i ämnet (nr 312).

Vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol hade i sitt av utskottet åberopade yttrande lämnat en redogörelse för vissa erfarenheter vid tillämpningen av 1939 års lag. Han framhöll härvid, att de under senare år i Jämtland genomförda sjöregleringsföretag, varom här närmast vore fråga, till större delen kommit till utförande med stöd av denna lag. På grund av bestämmelser i 1939 års lag gällde icke vid tillfälliga vattenregleringar åtskilliga stadganden i vattenlagen, som avsåge att bereda kompensation för intrång å allmänna intressen, t. ex. bestämmelser om fiskeavgift och regleringsavgifter. Vid företag som utfördes enligt vattenlagen uppskattades skada i regel på förhand och den skadelidande erhöle i allmänhet ersättning innan han utsattes för intrång. Vid de tillfälliga vattenregleringar som ditintills genomförts i Jämtland hade tillstånd till regleringarna lämnats mycket snabbt, medan ersättningsfrågorna i regel uppskjutits. Det hade visat sig, att uppskoven med prövningen av ersättningsfrågorna tenderade att bliva långvariga, och det förefölle ovisst, om den vanliga uppskovstiden komme att understiga tre år. Uppenbart vore att ett så avsevärt dröjsmål åtminstone i en del fall medförde avsevärda olägenheter för sakägare, även om därigenom deras utkomst ej direkt äventyrades. Enär det sålunda enligt 1939 års lag vore vida sämre sörjt för kompensation åt allmänna och enskilda intressen än enligt vattenlagen, vore det naturligt, att erfarenheterna av tillämpningen av 1939 års lag på sina håll framkallat en viss oro. Vattenrättsdomaren föreslog vissa ändringar i 1939 års lag och anförde till att börja med angående införande av fiske- och regleringsavgifter vid tillfälliga vattenregleringar följande. Det vore sannolikt, att en mera ingående undersökning av företagens bärighet skulle utvisa att företagen väl vore i stånd både att fullgöra den naturliga skyldigheten att giva full kompensation för intrång i allmänna och enskilda intressen och att, såsom fallet vore vid motsvarande sjöregleringar enligt vattenlagen, åtminstone i någon mån låta en del av vinsten komma den av företaget berörda bygden till godo. Åtminstone för den händelse 1939 års lag skulle komma att gälla under många år framåt och regleringsintressenterna finge tillfälle att förnya enligt denna lag meddelade regleringstillstånd syntes det vara rimligt, att lämpligt avpasade regleringsavgifter och fiskeavgifter kunde utdömas jämväl vid de tillfälliga sjöregleringarna.

Beträffande handläggningen av ersättningsfrågor enligt 1939 års lag anförde vattenrättsdomaren därefter följande. I ansökningsmål ålåde det i regel sökanden att i första hand svara för att all erforderlig utredning förebragtes. Svårigheterna att någorlunda snabbt erhålla utredning i ersättningsfrågorna i de vid vattendomstolen handlagda målen om tillfälliga regleringar samman-

hängde i Jämtland bl. a. därmed att markskadorna avsåge mycket vidsträckta områden, att markundersökningar måste ske under den begränsade tid marken vore bar, att brist rådde på arbetskraft, som vore kvalificerad att utföra erforderliga undersökningar, samt att sökandena för undvikande av dubbelutredningar vore angelägna att få på en gång utföra all den utredning som vore behövlig icke endast för de närmast aktuella tillfälliga regleringarna utan även för definitiva regleringar, avsedda att avlösa de tillfälliga. För att skadelidande snabbare skulle få kompensation för sina skador borde bestämmelser snarast införas i 1939 års lag, varigenom vattendomstolen uttryckligen finge befogenhet att provisoriskt ordna ersättningsfrågor, som icke utan olägenhet kunde tills vidare uppskjutas. I 1939 års lag funnes inga föreskrifter som vattendomstolen kunde använda för att på lämpligt sätt vid behov påskynda den utredning, sökandeparten hade att förebringa. Utvägen att provisoriskt utdöma skadeersättningar skulle giva domstolen möjlighet att motverka dröjsmål med framläggande av skadeutredningar. Möjligheten att överklaga beslut om provisoriskt bestämda ersättningar borde inskränkas.

I yttrande till andra lagutskottet uttalade *vattenfallsstyrelsen*, att föreställningen, att regleringarna inom Indalsälvens flodområde skulle verka skadligt för turistattraktionerna, säkerligen vore oriktig. Överdrivna vore även farhågorna, att vintervägarna över isarna skulle i någon nämnvärd grad påverkas av regleringarna. I vissa fall komme tvärtom kommunikationsmöjligheterna över isarna att avsevärt förbättras och, i den mån de bleve försämrade, komme att vid målets slutliga avgörande givas ersättning för intrång och besvär. Även om fisket på sina håll skulle gå helt förlorat, för vilket då ersättning till den enskilde fiskerättsinnehavaren lämnades, kunde likväl fisket för det reglerade sjö- och flodsystemet i dess helhet giva i stort sett oförändrat resultat. Erfarenheterna från Suorvaregleringen i Lule älv, som varit i gång femton år, gäve icke fog för annat påstående. Utöver ersättningar till enskilda för skada och intrång i fisket skulle kraftföretagen därjämte dels erlagga fiskeavgifter till främjande av fisket inom landet, dels vanligen i stor omfattning bekosta anläggandet och driften av fiskodlingsanstalter till fromma för fisket i orten. Det samarbete som genom dessa anstalter kommit till stånd mellan kraftverksintresset och fiskeintresset hade ofta varit givande och hade såsom en positiv åtgärd till näringslivets förbättrande i allmänhet beredvilligt understötts av kraftverksintresset.

Även *svenska vattenkraftföreningen* avgav utlåtande till utskottet och anförde beträffande de jämtländska sjöregleringarnas betydelse för vattenkraftindustrien, att föreningen icke ville bestrida, att vattenkraftindustrien i Indalsälven och avnämarna av kraften hade betydande fördelar av genomförda regleringar. Däremot kunde föreningen icke dela den uppfattningen, att den genom regleringarna ökade krafttillgången i regel kunnat förvärfvas utan förhöjd köpeskillning för naturkraften. De latent regleringsmöjligheterna hade säkerligen varit en bidragande orsak till att kraftintresset tidigt inriktades på Indalsälven med förbigående av den ur regleringssynpunkt väsentligt säm-

re Ljusnan. Naturkraften i Indalsälven fick på detta sätt tidigt ett högt penningvärde just beroende på att tidpunkten för dess utnyttjande låg relativt nära i tiden på grund av de goda regleringsmöjligheterna. Föreningen ville även erinra om att vinsterna av de norrländska sjöregleringarna, när de t. ex. angåves i så och så många miljoner kWh, icke vore några nettovinster. Betydande kapital hade måst nedläggas i form av höga naturkraftpris, kostnader för regleringsdammar och rensningar, skador och intrång av olika slag, fiskeavgifter, regleringsavgifter samt kostnader för kraftverksbyggnader för att taga hand om de genom regleringarna ökade vattenmängderna.

Föreningen återopade i detta sammanhang en av *civilingenjören Erik Upmark* verkställd utredning, vari denne framhöll bland annat, att vid byggnadsplatser för större vattenkraftverk och sjöregleringar i Jämtlands län under år 1940 utbetalats i arbetslöner samt för körslor och virke 6.5 miljoner kronor. För fullföljd av den återstående delen av byggnadsprogrammet under åren 1941—1944 beräknades i medeltal 7 miljoner kronor per år. Avlöningen till driftspersonalen vid de åtta storkraftverken i Jämtlands län beräknades 1944 komma att uppgå till 1 miljon kronor per år och avlöningen till den för reparations- och underhållsarbeten erforderliga personalen till ytterligare 1 miljon kronor per år. Tre av storkraftverken betalade år 1940 245,000 kronor i skatt till kommuner och landsting och till vägar. På grund av verksamheten med kraftverksbyggnaderna kunde den till kommunal inkomstskatt taxerade inkomsten i länet beräknas öka med 3—4 miljoner kronor per år under perioden 1941—1944, motsvarande 3—4 % av hela den till inkomstskatt taxerade inkomsten i länet. De åtta storkraftverkens sammanlagda taxeringsvärde kunde förväntas år 1944 uppgå till 103 miljoner kronor, motsvarande 26.5 % av det totala fastighetstaxeringsvärdet för länets fastigheter år 1940.

Indalsälvens regleringsförening anförde i yttrande till andra lagutskottet, att dithills inom Indalsälvens flodområde följande sjöar hade reglerats, nämligen Torrön, Juveln, Storrensjön, Anjan, Kallsjön, Näckten, Storsjön, Hotagen och Gesunden. Hotagens reglering hade genomförts enligt äldre lag. Torröns första och andra regleringar hade medgivits enligt vattenlagen, under det att Torröns tredje reglering samt övriga nu angivna företag vore medgivna enligt 1939 års lag. Vid de regleringar, som tillåtits enligt denna lag, vore ersättningsfrågor och frågor angående åtgärder till förebyggande av skada genom regleringarna i relativt stor utsträckning icke slutbehandlade. Avsikten hade emellertid varit, att tillstånd enligt vattenlagen skulle kunna meddelas, innan de provisoriska tillstånden utlöpte och att återstående frågor om ersättning och åtgärder skulle regleras enligt vattenlagen.

Med anledning av den kritik som riktats mot regleringsföretagen inom Indalsälvens flodsystem lät chefen för justitiedepartementet införskaffa vissa uppgifter i syfte att ytterligare belysa, i vad mån allmänna intressen blivit tillgodosedda, samt företog jämte mig en studieresa till de viktigaste av de sjöar som regleringarna beröra.

Ur fiskesympunkt upplyste *lantbruksstyrelsen*, att Indalsälvens reglerings-

förening enligt eget åtagande redan år 1940 börjat utplantera röding i Torrön, Juveln och Anjan samt för detta ändamål anlagt en mindre kläckningsanstalt vid Åbränna. Under åren 1940—1942 hade utplanterats resp. 900,000, 700,000 och 700,000 yngel. Dessa utplanteringar hade utvidgats att omfatta jämväl smärre partier laxöring i Rensjön, Hobergsån m. fl. vatten. Under år 1942 hade föreningen vidare utan särskilt åläggande vid Semlaån nära Mörsil börjat uppföra en större fiskodlingsanstalt, avsedd att tagas i bruk år 1942. Denna anstalt skulle stå jämväl till Jämtlands läns hushållningssällskaps förfogande för romkläckning. I vissa fall hade i samband med regleringarna även ersättning för försvårat eller försämrat fiske utgått. I allmänhet hade dock ersättningsfrågan ställts på framtiden i avvaktan på resultatet av igångsatta undersökningsarbeten. Norrbygdens vattendomstol hade nämligen uppdragit åt Undersöknings- och försöksanstalten för sötvattensfisket att på föreningens bekostnad verkställa undersökningar för uttrönande av regleringarnas inverkan på fisket och fiskbestånden. Undersökningarna hade enligt överenskommelse med föreningen utsträckts att omfatta jämväl sådana sjöar, för vilka reglering planerades men ännu ej vore medgiven.

Beträffande fornminnesintresset uppgav *riksantikvarieämbetet*, att ämbetet under våren och sommaren 1942 med anledning av sjöregleringarna i Jämtlands län utfört rekognosceringar inom områden som stode närmast på programmet för regleringarna och därvid undersökt vissa sjöar i Långans och Hårkans flodsystem ävensom Storsjön. Vid undersökningarna hade en del tidigare okända fyndlokaler framkommit. Samtliga fyndlokaler låge i den strandzon som utbildats av högvattnet och komme alltså att ställas under vatten vid sjöhöjningarna. Ingen av dessa fornlämningar kunde dock sägas vara av sådant värde, att dess bevarande för framtiden rimligen kunde ifrågasättas, sedan materialet numera blivit känt och fornlämningarnas kulturhistoriska karaktär kunnat fastställas. Ämbetet hade därför för sin del icke något att invända mot de planerade höjningarna inom de helt undersökta områdena men ville framhålla nödvändigheten av att arkeologiska undersökningar av de övriga sjöområdena utfördes i god tid, innan regleringen påbörjades. Om sådan fortsatt undersökning hade också överenskommelse träffats mellan riksantikvarieämbetet och regleringsföreningen.

Vetenskapsakademien uppgav, att på akademiens föranstaltande längs Långans sjösystem i Jämtland under år 1942 bedrivits växtbiologiska undersökningar av Uppsala universitets växtbiologiska institution samt dessutom zoologiska undersökningar. Undersökningarna hade bekostats av Indalsälvens regleringsförening. Enligt institutionens uppgifter hade vid de till sjösystemet hörande sjöarna Mjölkvattnet och Burvattnet förstörts några av vårt lands numera mycket fåtaliga urskogar av betydande värde för den växtbiologiska forskningen. Vid Långans sjösystem hade även förstörts vissa sparsamt representerade myrtyper av betydande värde för myrforskningen. Vid Storsjöns och Kallsjösystemets reglering hade märkliga kolonier av fjällväxter gått förlorade utan att någon undersökning av dem kunnat ske. I övrigt framhöll institutionen bl. a. att det ur vetenskaplig synpunkt vore önskvärt att insti-

tutionen bereddes ekonomiska möjligheter att bearbeta och publicera resultaten av utförda undersökningar. Vid meddelande av regleringstillstånd borde stadgas såsom villkor, att önskvärda vetenskapliga undersökningar bekostades. Vidare borde gälla, att de nationalekonomiska vinsterna skulle på allvar vägas mot betydelsen av de hotade naturminnesmärkena för vårt lands naturforskning. En generalplan, grundad bl. a. på en allmän naturvetenskaplig inventering, borde uppgöras för våra större sjösystems reglering i syfte att bevara åtminstone några av vår fjällkedjas större sjösystem i deras ursprungliga tillstånd såsom naturminnesmärken och urkunder för framtida forskning.

Promemoria med förslag i ämnet.

På grundval av vad sålunda förekommit upprättades i justitiedepartementet en den 26 november 1942 dagteknad *promemoria* angående ändringar i 1939 års lag med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering. Vid promemorian var fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 4, 7, 8, 12 och 13 §§ nämnda lag.

I promemorian anfördes till en början beträffande lagens betydelse och verkningar i allmänhet bl. a.:

Efter stormaktskrigets utbrott riktades uppmärksamheten omedelbart på olika möjligheter att minska konsumtionen av fossilt bränsle. För detta ändamål genomfördes bl. a. med största skyndsamhet den nu ifrågavarande lagstiftningen om tillfällig vattenreglering. Då lagen hann träda i kraft redan före höstfloden år 1939, kom den redan från början att på ett synnerligen verksamt sätt bidra till en nedgång i kolkonsumtionen. Den starka begränsningen av kolimporten har nödvändiggjort, att 1939 års lag därefter under de gångna åren tagits i oavlåtlig användning. Endast med utnyttjande av de regleringsmagasin som skapats med hjälp av denna lag har det varit möjligt att fylla de krav som ställts på kraftproducenterna. Nämnda regleringsmagasin ha t. ex. under vinterhalvåret 1941—1942 lämnat ett tillskott till kraftproduktionen överstigande 350 miljoner kWh eller mer än 7 % av kraftbehovet, varigenom en besvärande ransonering av kraftkonsumtionen kunnat undvikas. Svårigheterna att tillgodose kraftbehovet ha varit så mycket större som under de gångna krigsåren rått stor vattenbrist samtidigt som kraftbehovet starkt ökat.

När de åtgärder, som vid befintliga anläggningar omedelbart vidtogas med stöd av 1939 års lag, snart visade sig otillräckliga, har lagen tillämpats även i fråga om företag av större omfattning, bl. a. i Indalsälvens flodsystem. Detta har möjliggjorts av att dessa regleringar i väsentliga delar varit förberedda för ansökan om tillstånd till reglering i vanlig ordning enligt vattenlagen.

Ur nationalekonomisk synpunkt torde de företag som genomförts med stöd av 1939 års lag få anses välmotiverade. Det förtjänar dessutom framhållas, att tillskapandet av regleringsmagasin är av största betydelse även ur försvarssynpunkt, t. ex. för upprätthållande av järnvägstrafiken. Helst bör av detta skäl under kritiska tider ständigt finnas en reserv, om vissa anläggningar skulle förstöras. Å andra sidan är tydligt, att ett snabbt genomförande av så stora företag som de nyssnämnda ter sig oroande för dem

som närmast drabbas därav, bl. a. på den grund att ersättningsfrågorna ej kunnat ordnas på förhand.

Härefter framhölls i promemorian, att för rätt bedömande av olägenheterna ur enskild synpunkt vore nödvändigt att fastställa innebörden av 1939 års lag i vissa hänseenden:

Vad först angår svårigheten att konstatera förut rådande förhållanden bör framhållas, att denna svårighet drabbar den som genomför regleringen och icke den som framställer anspråk på skadestånd med anledning därav. Enligt 2 kap. 26 § vattenlagen gäller nämligen, att om byggnad i vatten verkstälts utan föregående prövning av domstol, byggnadens ägare är bevisningskyldig i avseende å de före byggnadens tillkomst rådande förhållandena i vattnet, och denna bestämmelse är tillämplig även på vattenreglering. Därest vattenreglering genomförts med stöd av 1939 års lag utan att ersättningsfrågorna prövats i förväg, föreligger i detta hänseende en sådan situation som måste innefattas under nyssnämnda lagrum. Den skadelidande är alltså ur bevissynpunkt väl tillgodosedd. Beträffande härefter skadeståndets belopp gäller, att förhöjning därav skall som vanligt beräknas med 50 procent i de fall som angivas i 9 kap. 48 § vattenlagen. Förhöjning skall fördenskull bl. a. utgå för skada å mark, t. ex. genom försumpning som medför, att skörd ej kan erhållas, eller som vållar försvärad brukning av annan mark, samt skada å fiske, vare sig i form av minskad fångst eller i form av större omkostnader genom ökat slitage m. m. Om den provisoriska regleringen åtföljes av definitiv reglering, är att märka, hurusom ersättning skall utgå *dels* för all skada under tiden för den provisoriska regleringen *dels ock* för den bestående skadan med anledning av den definitiva regleringen.

Beträffande de erinringar som framstälts mot vattendomstolens befogenhet att i viss utsträckning uppskjuta avgörandet av ersättningsfrågor påpekades i promemorian följande:

Det ankommer uppenbarligen på domstolen att handha nämnda befogenhet med omdöme, så att icke skadelidande tro sig utlämnade åt godtycke. Då regleringsföretagen icke blott äro till nytta ur allmän synpunkt utan även giva dem som genomföra dem en mer eller mindre betydande vinst, kan den uppfattningen eljest lätt sprida sig, att mäktiga ekonomiska intressen tillgodoses på andras bekostnad. Att det vore synnerligen skadligt om en sådan uppfattning vunne fotfäste, är uppenbart. Vid prövning, i vad mån tillstånd kan meddelas utan att ersättning bestämts på förhand, bör skälig hänsyn tagas till sådana omständigheter som ådagalagd villighet från sökandens sida att frivilligt och snabbt träda emellan, när någon sakägare framställer krav eller erinringar som kunna antagas äga fog för sig. Har prövningen av ersättningsfrågor uppskjutits, ankommer det givetvis på vattendomstolen att söka upptaga dem till avgörande så snart som möjligt.

Vidare uttalades i promemorian:

För att möjliggöra ett snabbt vidtagande av nödvändiga regleringsåtgärder innebär 1939 års lag även vissa avsteg från de garantier som eljest ur allmän synpunkt uppställts i vattenlagen. Underrättelse behöver sålunda t. ex. icke lämnas kammarkollegiet eller lantbruksstyrelsen. Jämväl i detta hänseende åligger det naturligtvis vattendomstolen att förfara med omdöme och tillse, att när mera genomgripande åtgärder äro i fråga, representanter för det allmänna få tillfälle att föra talan. Domstolen har att mot varandra väga

behovet av snabba åtgärder och styrkan av de intressen som kunna bliva lidande.

De anmärkningar mot 1939 års lag som i berörda hänseenden kommit till synes hade enligt vad i promemorian framhålles främst gällt de betydande sjöregleringarna i Indalsälvens flodsystem. Om dessa företag syntes i stort sett kunna fällas det omdömet att de varit till utomordentligt gagn för riket. Naturförhållandena vore också sådana, att uppkomna skador och olägenheter i jämförelse med nyttan vore av underordnad betydelse. En annan sak vore, att de för den enskilde emellanåt kunnat vara kännbara. Även vissa kommuner hade haft olägenheter. På grund av företagens storleksordning hade det — med vissa undantag — tyvärr icke ännu varit möjligt för vattendomstolen att pröva ersättningsfrågorna med anledning av företag som genomförts redan under år 1940. Sammanlagt betydande ersättningsbelopp hade dock betalats ut under hand. Önskvärt vore naturligtvis, att dessa frågor slutligt reglerades utan ytterligare dröjsmål. Ur allmän synpunkt kunde nämnas, att den för regleringarna ansvariga föreningen samarbetade med lantbruksstyrelsen såsom representant för fiskeintresset, med riksantikvarieämbetet såsom representant för fornminnesvården och med vetenskapsakademien såsom representant för det naturvetenskapliga intresset.

I promemorian upptogs härefter frågan om ändring i 1939 års lag till närmare behandling. Härvid erinrades till en början, att tillstånd till vattenreglering enligt 1939 års lag finge meddelas för högst tre år i sänder. Åtskilliga tillstånd som meddelats enligt samma lag komme under den närmaste tiden att utgå. I vissa fall komme de antagligen att ersättas av tillstånd enligt vattenlagen, i andra fall uppkomme fråga om förlängning av de provisoriska tillstånden. Vårt läge med avseende å koltillförseln vore sådant, att därjämte krav på nya regleringar vore att vänta. Lagen vore fördenskill alltjämt nödvändig. Med stöd av vunna erfarenheter syntes emellertid böra övervägas vissa ändringar i lagen.

Vad först angår lagstiftningens tillämpningsområde uttalades i promemorian, att det icke vore möjligt att inskränka detta. Däremot syntes det vara att förorda, att i fråga om regleringar av större omfattning uppställa krav på Konungens medgivande även om de endast vore av tillfällig natur. I 4 kap. 13 § vattenlagen stadgades, att där fråga vore om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan, Konungen ägde pröva, huruvida med hänsyn till vissa allmänna intressen hinder mötte mot företaget eller särskilda villkor borde föreskrivas. Detsamma gällde annan vattenreglering, som med hänsyn till dess inverkan på vattnets avrinning vore av synnerlig omfattning, såframt Konungen förbehölle sig sådan prövning och besked därom lämnades vattendomstolen innan målet slutligt avgjorts av domstolen. I promemorian har föreslagits, att nu nämnda lagrum gjordes tillämpligt även på tillfällig reglering. I övrigt borde det alltjämt tillkomma domstolen att pröva, huruvida tillfällig reglering kunde medgivas. Till led-

ning för avgörandet kunde domstolen, om tvekan skulle uppkomma, av den centrala driftledningen inhämta upplysning om angelägenheten av den begärda regleringen ur allmän synpunkt.

I promemorian erinrades härefter, att med genomförandet av företag enligt 1939 års lag för närvarande icke vore förenad någon skyldighet att utgiva vare sig fiskeavgift eller s. k. regleringsavgift för bygdens behov. I dessa hänseenden anfördes följande:

Av vad lantbruksstyrelsen upplyst torde framgå, att åtminstone i fråga om sjöregleringarna i Jämtland fiskeintresset i ganska stor utsträckning tillgodosetts på frivillighetens väg, och regleringsavgift lärer, såsom vattenfallsstyrelsen framhållit, komma att utgå från lika tidig tidpunkt som eljest, därest den provisoriska regleringen efterföljes av definitiv reglering enligt vattenlagen. Ehuru denna fråga icke bör tillmätas alltför stor betydelse, torde man dock kunna säga, att det är skäligt att åtminstone av mera ingripande företag uttaga avgifter till fiskets främjande och till bygdens behov, även om allenast tillfällig reglering medgives.

I fråga om fiskeavgift föreslogs i promemorian, att sådan avgift skulle utgå, om vattenregleringen kunde antagas medföra avsevärt men för fiske. Avgiften syntes böra utgå för tiden från och med det halvår, då tillståndet först toges i anspråk. I övrigt borde gälla vad i 2 kap. 10 § vattenlagen stadgades om fiskeavgift. Detta innebure bl. a. att avgiften skulle användas till befrämjande av fisket inom landet. Skyldigheten att erlägga avgiften komme enligt nämnda lagrum att åvila regleringsföretaget.

Beträffande regleringsavgift uttalades i promemorian vidare bl. a.:

Om regleringsavgift för företag enligt vattenlagen stadgas i 4 kap. 14 § samma lag, att om den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning vattenreglering utföres, genom regleringen ökas med i medeltal 500 turbinhästkrafter, ägare av sådant strömfall är pliktig att erlägga en årlig avgift av minst 10 öre och högst 3 kronor för varje turbinhästkraft, varmed den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal ökas genom regleringen. Enligt 15 § nämnda kapitel skola avgifterna i första hand användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd, så ock till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet. I den mån medlen förslå därtill, må de enligt andra punkten i samma paragraf ock användas för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd, som beröres av företaget, såsom jordbrukets främjande, särskilt genom jords torrläggning, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest till befolkningens behov.

Dessa regler kunna icke oförändrade tillämpas vid tillfälliga regleringar enligt 1939 års lag. Sättet för avgifternas beräkning sammanhänger praktiskt med de bestämmelser om tvångsdelaktighet vid vattenreglering som meddelas i 3 kap. vattenlagen. Dessa bestämmelser äro icke tillämpliga på vattenreglering enligt 1939 års lag. Skyldigheten att utgiva regleringsavgift torde vid sådant förhållande, såvitt angår provisorisk reglering, sväriligen kunna åläggas ägarna av varje särskilt strömfall. Bestämmandet av avgiftens storlek enligt angivna regler torde också vara en alltför omständlig procedur för att vara lämplig vid handläggning enligt 1939 års lag. Enklare bestämmelser böra därför meddelas.

Såsom förutsättning för att regleringsavgift skulle utgå upptogs i promemorian, att vattenregleringen kunde antagas medföra avsevärt men för bygden eller att den båtnad som utvunnes vore av stor betydelse. Skyldigheten att erlägga avgiften skulle åvila företaget såsom en omkostnad för detta. Storleken av avgiften skulle bestämmas av vattendomstolen till det belopp som funnes skäligt, minst 3,000 och högst 15,000 kronor för år, för varje särskilt företag. Om en och samma sammanslutning av kraftintressenter genomförde flera sjöregleringar enligt 1939 års lag, skulle särskild avgift beräknas för varje särskilt regleringsmagasin, om förutsättningarna för utdömande av avgift funnes vara för handen.

Beträffande användningen av medlen gjordes i promemorian gällande, att det icke vore erforderligt att, såsom stadgas i 4 kap. 15 § vattenlagen, i första hand reservera medlen för ersättning med anledning av oförutsedda skador. Om vattenregleringen icke efterföljdes av definitiv reglering, förutsattes nämligen, att någon förändring i vattenståndsförhållandena icke skulle kvarstå sedan tillståndet upphört att gälla. De skador som vållats borde yppas relativt snart. Av denna anledning föreslogs, att medlen omedelbart finge användas för bygdens behov och utgå till något av de i 4 kap. 15 § andra punkten vattenlagen angivna ändamålen. Med bygden borde förstås den trakt som direkt eller indirekt berördes av regleringen och låge inom nederbördsområdet i fråga.

Regleringsavgift enligt 1939 års lag har föreslagits skola utgå från och med det halvår, då vattendomstolens tillstånd först togs i anspråk. Detta innebure, att om byggnad i vatten efter meddelat tillstånd utfördes ena halvåret och dammen togs i bruk nästa halvår, avgift skulle utgå från och med förra halvåret. Utan särskilt stadgande syntes tydligt, att avgiften skulle utgå för den tid tillståndet gällde, där ej vattendomstolen föreskreve annat.

I fråga om det processuella förfarandet vid tillämpning av 1939 års lag uttalades i promemorian, att det dröjsmål som förekommit med avseende å ersättningsbestämmande påkallade vissa nya föreskrifter. Av denna anledning föreslogs en omarbetning av 8 §. Härom anfördes följande:

Liksom för närvarande torde denna paragraf först böra innehålla föreskrift om befogenhet för vattendomstolen att, där det kräves för att undvika dröjsmål med vattenregleringen, vid meddelande av tillstånd därtill uppskjuta prövningen av uppkomna ersättningsfrågor till senare tidpunkt. Härjämte synes emellertid böra uttalas, att vattenrättsdomaren skall tillse att ersättning bestämmas så snart ske kan. Beträffande särskilt Norrbygdens vattendomstol torde, med hänsyn till det stora antal ersättningsfrågor som föreliggande oavgjorda, vara nödvändigt att förstärka arbetskraften för att nu nämnda bestämmelse skall medföra avsedd verkan. Det må emellertid påpekas, att vattenrättsdomaren har möjlighet att med stöd av vattenlagen förelägga den som erhållit provisoriskt tillstånd att inkomma med kompletterande utredning. I själva verket torde dock under rådande förhållanden ofta ej vara lätt att finna sakkunniga personer för ändamålet. Av denna anledning föreslås i det följande, i viss anslutning till vad vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol förorddat, ett särskilt mera summariskt förfarande för preliminärt bestämmande av ersättning.

1939 års lag innehåller redan nu en bestämmelse som medger ett provisoriskt bestämmande av ersättning. Såsom förut nämnt stadgas nämligen, att ersättning alltid skall, helt eller delvis, bestämmas på förhand, om det kan antagas att sakägare kommer att lida skada eller intrång som medför svårighet för honom att vinna sin utkomst eller att fullgöra honom åvilande förpliktelser. Av stadgandet framgår, att beloppet kan bestämmas preliminärt. Härjämte bör uttryckligen föreskrivas, att vattendomstolen även eljest i avbidan på närmare utredning må utdöma belopp, som med hänsyn till omständigheterna kan anses skäligt, i avräkning på det skadestånd som slutligen bestämmas. Om denna regel skall kunna praktiskt utnyttjas i någon omfattning, kan det visserligen ej undvikas att tillämpningen blir förenad med en viss risk för felbedömning. Det är emellertid att märka, att här allenast är fråga om ersättning för en viss begränsad tid, och den risk, som drabbar företaget, kan icke anses vara av någon större betydelse.

I överensstämmelse med den princip som ligger till grund för vattenlagens bestämmelser i ämnet torde böra stadgas, att vattendomstolens beslut i ersättningsfråga skall omedelbart gå i verkställighet som om det vunnit laga kraft, därest sökanden begagnat sig av tillståndet till vattenreglering. En möjlighet för vattendomstolen eller överinstans att förordna, att verkställighet tills vidare ej skall äga rum, bör dock finnas. Vad som i enlighet med vattendomstolens beslut nedsatts hos länsstyrelsen eller guldits i annan ordning bör ej få återkrävas. Denna regel överensstämmer med ett motsvarande stadgande i 9 kap. 67 § vattenlagen.

Beträffande innebörden av det provisoriska bestämmandet av ersättning må särskilt framhållas, att den preliminärt bestämda ersättningen må avräknas allenast på den ersättning som slutligen bestämmas i anledning av den *tillfälliga* regleringen. Däremot må den ej avräknas från den ersättning som kan komma att bestämmas med anledning av definitiv reglering.

I promemorian föreslogs vidare införandet av möjlighet för vattendomstolen att utse ombud för att bl. a. mottaga anmälningar om ersättningsanspråk. Härom anfördes:

För att vattendomstolen skall utan alltför stor omgång kunna få material till ett provisoriskt bedömande av ersättningsfrågor synes lämpligt, att domstolen må utse en särskild person att på domstolens vägnar mottaga framställningar om ersättning. Härigenom underlättas för sakägarna att framställa ersättningsyrkanden. Ett sådant biträde som nu nämnts bör även hos domstolen föreslå de ersättningsbelopp som han anser böra utgå. Om han t. ex. är vattenrättsnämndeman och uppgiver varpå han stöder sitt förslag, torde domstolen ofta såvitt angår mindre ersättningsbelopp kunna preliminärt döma på det skriftliga materialet utan syn på stället. Ersättning till biträdet torde böra gäldas av regleringsföretaget.

Även med avseende å tiden och sättet för anmälan av ersättningsanspråk föreslogs i promemorian ändrade bestämmelser. I denna del uttalades följande:

Anspråk på ersättning för skada eller intrång som icke förutsetts av vattendomstolen skall enligt den nuvarande lydelsen av 8 § i 1939 års lag anmälas inom två år från det tiden för tillståndet gått till ända. Anmälan skall ske i den ordning som stadgas i 11 kap. 68 § vattenlagen. I sistnämnda lagrum föreskrives, att anmälan skall göras skriftligen och ingivas i två exemplar till vattenrättsdomaren.

Tiden för anmälan av ersättningsanspråk torde med hänsyn till den vidsträckta tillämpning som lagen vunnit böra utsträckas, förslagsvis till fem år från det tiden för tillståndet gått till ända. Härjämte synes emellertid uttryckligen böra stadgas, att om nytt provisoriskt tillstånd medgives, tiden räknas från det tiden för det senare tillståndet gått till ända. Detta tillägg torde allenast innebära ett förtydligande. I detta sammanhang synes även böra uppmärksammas den möjligheten att — såsom avses i Indalsälvens flodsystem — tillfällig reglering enligt 1939 års lag efterföljes av reglering enligt vattenlagen. Med tanke härpå synes böra stadgas, att anspråk med anledning av den förra regleringen må framställas inom den tid som i målet om definitiv reglering bestämmes enligt 2 kap. 24 § vattenlagen. Det må framhållas, att om den definitiva regleringen utföres av andra intressenter än den tillfälliga regleringen, den sist föreslagna bestämmelsen icke innebär någon överflyttning av skyldigheten att gälda ersättningen.

I fråga om sättet för anmälan är det nödvändigt att taga hänsyn till det föreslagna stadgandet om förordnande av viss person att mottaga anmälan om ersättningsanspråk. Om denne mottagit anmälan i rätt tid, bör det vara tillfyllest. Härjämte torde man kunna eftergiva kravet att anmälan skall ske i två exemplar. Hänvisningen till 11 kap. 68 § vattenlagen kan vid dessa förhållanden utgå. Tillräcklig anledning att, såsom vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol föreslagit, inskränka rätten att i överinstans förelägga bevisning torde icke föreligga.

I processuellt hänseende föreslogs i promemorian vidare, att jämväl fastställandet av fiskeavgift och regleringsavgift skulle kunna av vattendomstolen uppskjutas till lämplig tidpunkt. Ett sådant uppskov innebure emellertid icke någon ändring i den tid för vilken avgiften skulle beräknas.

Av övriga bestämmelser i 1939 års lag upptogs i promemorian till behandling jämväl stadgandet i 12 § andra stycket, enligt vilket bl. a. vissa bestämmelser i 11 kap. 35 och 36 §§ vattenlagen om *u n d e r r ä t t e l s e r* till kammarkollegiet och lantbruksstyrelsen ej skola äga tillämpning. Då man finge räkna med att större företag än man från början tänkte sig alltjämt kunde komma till stånd enligt 1939 års lag, syntes det påkallat att meddela ändrade bestämmelser jämväl i nu berörda hänseende. Till 12 § andra stycket syntes därför böra fogas den bestämmelsen, att underrättelser till kammarkollegiet och lantbruksstyrelsen skulle givas, om vattenregleringen i avsevärd mån kunde antagas inverka på allmänna intressen. Därjämte borde länsstyrelsen städse erhålla underrättelse om målet. Det syntes även vara lämpligt att länsstyrelsen finge förordna ombud att föra talan för tillgodoseende av allmänna intressen, där ej det allmännas rätt bevakades av annan myndighet.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts i promemorian upptogs i förenämnda *l a g f ö r s l a g* till en början såsom första stycke i 4 § bestämmelse, att om tillfällig vattenreglering kan antagas medföra avsevärt men för fiske, fiskeavgift som stadgas i 2 kap. 10 § vattenlagen skall utgå för företaget från och med det halvår, då tillståndet först tages i anspråk. Enligt 7 § första stycket i förslaget skall, om vattenregleringen kan antagas medföra avsevärt men för bygden eller om den båtnad som utvinnes är av stor betydelse, avgift för ändamål som angives i 4 kap. 15 § andra punkten vatten-

lagen utgå för företaget med skäligt belopp, minst tretusen och högst femtontusen kronor för år, från och med det halvår, då tillståndet först togs i anspråk. Om indrivning och användning av sådan avgift skola närmare bestämmelser meddelas av Konungen. Enligt andra stycket av samma paragraf i förslaget skall 4 kap. 13 § vattenlagen äga tillämpning jämväl i mål som avses i 1939 års lag.

Under 8 § första stycket i förslaget har upptagits stadgande, att vattenrättsdomaren skall tillse att ersättning, som ej kunnat utdömas vid tillstånds meddelande, bestämmas så snart ske kan. Vidare har i andra stycket av paragrafen givits en uttrycklig bestämmelse, enligt vilken vattendomstolen må i avbidan på närmare utredning utdöma belopp, som med hänsyn till omständigheterna kan anses skäligt, i avräkning på den ersättning som slutligen bestämmas. Härjämte stadgas i samma stycke, att vattendomstolen, där så finnes lämpligt, äger utse särskild person att å domstolens vägnar mottaga framställningar om ersättning och hos domstolen föreslå de ersättningsbelopp som han anser böra utgå. I tredje stycket av paragrafen skall enligt förslaget upptagas en bestämmelse, att vattendomstolens beslut i ersättningsfråga skall, såframt sökanden begagnat sig av tillståndet till vattenreglering, omedelbart gå i verkställighet som om det vunnit laga kraft, där ej annorlunda förordnas. Vad som i enlighet med vattendomstolens beslut nedsatts hos länsstyrelsen eller guldits i annan ordning skall ej få återkrävas.

I fjärde stycket av nämnda paragraf i förslaget stadgas, att om någon vill framställa anspråk på ersättning för skada eller intrång som icke av vattendomstolen förutsetts, anspråket skall skriftligen anmälas hos vattenrättsdomaren inom fem år från det tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd medges, tiden därför gått till ända. Finnes biträde som nämnts i andra stycket, skall anmälan få göras hos honom. Efterföljes tillfällig reglering av reglering enligt vattenlagen, skall anspråk med anledning av den förra regleringen få framställas inom den tid som bestämmas enligt 2 kap. 24 § vattenlagen.

Såsom femte stycke i paragrafen har upptagits bestämmelse, att jämväl fastställandet av avgift som avses i 4 eller 7 § av förslaget må av vattendomstolen uppskjutas till lämplig tidpunkt.

Enligt 12 § andra stycket i förslaget skola kammarkollegiet och lantbruksstyrelsen underrättas i mål om tillfällig vattenreglering, om vattenregleringen kan antagas i avsevärd mån inverka på allmänna intressen. Vattenrättsdomaren skall även städse underrätta länsstyrelsen, som skall äga att förordna ombud att föra talan för tillgodoseende av allmänna intressen, där ej det allmännas rätt bevakas av annan myndighet.

Slutligen har såsom femte stycke i 13 § upptagits föreskrift, att vad i 11 kap. 97 § vattenlagen stadgas om sakkunnigt biträde åt vattendomstolen skall äga motsvarande tillämpning å sådant särskilt biträde för mottagande av anmälningar om ersättningsanspråk som förut nämnts.

Beträffande i k r a f t t r ä d a n d e t föreslogs i promemorian, att de nya bestämmelserna skulle gälla från och med den 1 juli 1943. Vissa spörsmål som

hade samband med övergången syntes kräva, att särskilda bestämmelser meddelades. För att icke alltför stor ojämnhet skulle uppkomma i tillämpningen borde fiskeavgift och regleringsavgift kunna utdömas, även om tillstånd meddelats före den nya lagens ikraftträdande. Det kunde icke anses obilligt eller stridande mot vedertagna rättsgrundsatser att den, som erhållit tillstånd enligt 1939 års lag, i efterhand genom ny lagstiftning ålades vissa förpliktelser, om han efter lagens ikraftträdande ville begagna sig av tillståndet. Av 3 § i 1939 års lag framginge, att vattendomstolen, utom i fråga om tiden för tillståndet, ägde att på framställning ändra villkoren för tillståndet eller föreskriva nya villkor, när det funnes påkallat. Vattendomstolens tillstånd avsåge alltså icke att giva sökanden en rättighet i vilken intrång ej finge göras. I processuellt hänseende borde stadgas, att vattendomstolen skulle ex officio upptaga frågan om avgifts fastställande, när så lämpligen kunde ske. Vattendomstolen borde naturligtvis icke upptaga frågor om avgifters fastställande, när vid nya lagens ikraftträdande allenast kort tid återstode av meddelat tillstånds giltighetstid. Vid bedömande, huruvida avsevärt men för fiske eller för bygden uppstode eller betydande båtnad utvunnes och om avgifter fördensskull skulle utgå enligt 4 eller 7 §, måste ju hänsyn tagas även till huru lång tid som återstode för den tillfälliga regleringen. De nya föreskrifterna i 8 § om bestämmandet av ersättning borde ävenledes tillämpas, när tillstånd meddelats före lagens ikraftträdande. Härigenom bereddades bl. a. möjlighet att, oavsett när tillstånd meddelats, utse lämplig person att mottaga ersättningsyrkanden. De särskilda bestämmelserna om omedelbar verkställighet av vattendomstolens beslut borde dock ej gälla, där beslutet meddelats före nya lagens ikraftträdande. Emellertid gällde redan enligt 9 kap. 67 § vattenlagen i viss utsträckning vad som nu föreslagits under 8 §. I denna paragraf hade vidare införts bestämmelse enligt vilken tiden för anmälan om ersättningsanspråk blivit förlängd. Denna förlängning borde icke gälla, därest fristen gått till ända redan före nya lagens ikraftträdande.

Yttranden.

Över promemorian jämte därvid fogat lagförslag ha efter remiss yttranden avgivits av vattenöverdomstolen och samtliga vattenrättsdomare, kammarkollegiet, vattenfallsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och fiskeriintendenterna, domänstyrelsen, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt av vetenskapsakademien, svenska vattenkraftföreningen och Indalsälvens regleringsförening.

Förslaget har i allt väsentligt vunnit anslutning eller lämnats utan erinran i de avgivna yttrandena. Därvid har understrukits att 1939 års lag allttjämt har en viktig uppgift att fylla.

Svenska vattenkraftföreningen har härom anfört följande:

I än högre grad än man på sin tid vågade hoppas har 1939 års lag väsentligt bidragit till att kraftförsörjningen i landet har kunnat utvecklas

gynnsamt under krigsåren. Härunder har en betydligt ökad och till sin fördelning förändrad efterfrågan på kraft kunnat tillgodoses utan nämnvärda inskränkningar trots allvarlig bränslebrist och ovanligt många på varandra följande vattenfattiga år

De nu ifrågasatta ändringarna av 1939 års lag avse i huvudsak att bringa lagen i närmare samklang med vattenlagen och att påskynda utbetalandet av skadeersättningar. Några principiella invändningar synas ej kunna göras häremot. Det synes naturligt, att de gångna årens erfarenheter nu föranleda vissa ändringar av lagen. Det är dock angeläget, att dessa ändringar ej komma att motarbeta lagens syfte att åstadkomma för landet nödvändiga och gagneliga regleringsmagasin.

Även kraftindustrien anser det angeläget, att de som träffas av regleringsåtgärder få skäligen kompensation så snart så lämpligen kan ske. Erfarenheten har emellertid visat, att den i vattenlagen föreskrivna förhandsberäkningen av alla skador och inverknings har en tendens att draga ut på tiden, ofta under många år. Under nuvarande omständigheter och snabbt växande kraftbehov är det tyvärr icke möjligt att avvakta resultatet av dylika beräkningar, innan reglering påbörjas. För landets försörjning är det således av stor vikt att snabbheten i förfarandet enligt 1939 års lag fortfarande bibehålles.

Med avseende å de intressen som kunna bli lidande genom tillfällig vattenreglering har *länsstyrelsen i Jämtlands län* för sin del uttalat, att de synpunkter för vilka länsstyrelsen tidigare gjort sig till tolk i allt väsentligt beaktats i förslaget.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har anfört:

Någon direkt kännedom om den omfattning, vari lagen under de år, den gällt, tillämpats i länet, har länsstyrelsen ej. Länsstyrelsen har ej heller kommit i tillfälle att bilda sig någon uppfattning om verkningarna på orten av lagstiftningen. Med den kännedom länsstyrelsen har om regleringsåtgärder, anser sig länsstyrelsen dock kunna i tillämpliga delar ansluta sig till vad länsstyrelsen i Jämtlands län anfört i fråga om regleringsåtgärdernas inverkan på bygden och dess utseende och vad detta innebure av olägenhet för bygdens invånare. Ehuru bygden i länet, i motsats till vad fallet ofta är med orterna i de nordliga länen, i regel har förmånen av elektrifiering — om ock ej genom regleringsföretag som direkt beröra bygden — synes det finnas anledning att starkt understryka det oriktiga och otillfredsställande i att åtskilliga bygder, som dock lida av skadeverkningarna utav regleringsåtgärderna, ej hava ens så stor nytta av dem, att de ha tillgång till elektrisk kraft för belysnings- eller kraftändamål. Med avseende härå synes det angeläget att i samband med en ändring i lagen möjlighet beredes att undanröja jämväl en sådan olägenhet.

I övriga yttranden ha endast framställts erinringar i vissa detaljfrågor.

Vad först angår förslaget att underkasta större regleringar enligt 1939 års lag *Konungens prövningsrätt* i överensstämmelse med vad som eljest gäller enligt 4 kap. 13 § vattenlagen har *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol* anfört, att därest frågor om tillfälliga regleringar av de största sjöarna i landet ovillkorligen skulle av vattendomstolen hemställas Konungens prövning, det knappast kunde undvikas att härigenom uppstode en tidsutdräkt som i vissa fall skulle kunna vara olämplig och

onödig. Vid tillfälliga regleringar av de största sjöarna vore det vanligen fråga om jämförelsevis små förändringar av de naturliga vattenstånden och det syntes i sådana fall i regel på förhand vara uppenbart att de allmänna intressen som vore angivna i 4 kap. 13 § icke förnärmades.

I detta sammanhang må nämnas, att *länsstyrelsen i Jämtlands län* framställt vissa erinringar mot vattenrättsdomarens befogenhet enligt 13 § i 1939 års lag att medgiva provisoriska åtgärder. Länsstyrelsen anför, att i betraktande av den vidsträckta tillämpning av 1939 års lag, som förslaget förutsatte, ansåge sig länsstyrelsen böra ifrågasätta, huruvida icke den befogenhet som enligt 13 § tillerkändes vattenrättsdomaren vore alltför vidsträckt. Med detta lagrums nuvarande avfattning syntes hinder ej föreligga för vattenrättsdomaren att utan närmare utredning till och med beträffande företag som avses i 4 kap. 13 § vattenlagen medgiva provisoriska åtgärder av betydande omfattning. Länsstyrelsen ville föreslå, att befogenheten inskränktes så att den ej skulle gälla åtgärd som omfattade vidlyftigare arbete eller kunde medföra avsevärt intrång på allmän eller enskild rätt. Om en dylik inskränkning ej ansåges lämplig, borde vattenrättsdomaren vara skyldig att, innan medgivande i sådana fall lämnades, bereda vederbörande tillfälle att inkomma med erinran emot ansökningen.

Beträffande den närmare avvägningen mellan olika intressen har *länsstyrelsen i Västernorrlands län* särskilt beaktat flottningsintresset. Länsstyrelsen anför:

1939 års lag innehåller icke särskilda bestämmelser till skydd för flottningen. Å andra sidan stadgar den heller intet undantag från de i vattenlagen därom givna reglerna, vilka således äro tillämpliga även å tillfällig vattenreglering. I verkligheten torde emellertid vattenlagens föreskrifter till skydd för flottningen icke äga större betydelse vid tillfälliga regleringar, då dylika företag i regel prövas endast summariskt, och det alltid anses angeläget att så snabbt som möjligt få regleringstillstånd beviljat. Vad särskilt angår Indalsälvens, Ljunga älvs och Gimåns flottleder i Medelpad, ha enligt inhämtad upplysning sökandena städse begärt och även erhållit rätt till fri tappning, vilket förklaras därav, att det mellan vederbörande flottningsförening och vattenregleringsföretag finnes avtal angående ständiga regleringar, och att det ansetts omöjligt att skilja mellan ständig och tillfällig reglering. Bristen på tappningsbestämmelser har emellertid visat sig medföra stora svårigheter för flottningen, såsom hinder i arbetet, försening av flottningens slutförande och ökade kostnader, varför ersättning icke kunnat erhållas. Med hänsyn till flottningens stora betydelse för industriens försörjning med råvaror och även för bränsleförsörjningen synes angeläget att flottningens intressen bättre tryggas än i 1939 års lag skett. Detta synes lämpligast kunna ske genom att i lagen om tillfällig reglering införes uttrycklig bestämmelse därom, att på yrkande av flottningsförening vattenhushållningsföreskrifter skola meddelas. I saknad av sådan bestämmelse föreligger fara, att frågan om flottningens skydd lämnas öppen med påföljd att regleringsintressenterna kunna sköta regleringen på ett för flottningen skadligt sätt, utan att de flottande ha några effektiva medel till förhindrande därav.

I fråga om bevakningen av det allmännas intresse synes det vara påkallat, att den överlämnas till länsstyrelsen, som med sin kännedom om ortens för-

hållanden och sitt åliggande att giva noggrann akt på länets tillstånd och behov samt i allt söka främja länets utveckling och dess befolknings bästa också synes vara väl skickad att tillvarataga de allmänna intressen som beröras av en tillfällig vattenreglering.

Det i promemorian upptagna förslaget, att fiskeavgift skall kunna utgå jämväl vid tillfällig vattenreglering, har ej föranlett erinran i yttrandena.

Länsstyrelserna i Värmlands och Gävleborgs län samt fiskeriintendenterna i nedre norra och mellersta distrikten, som antagit att bestämmelserna i 2 kap. 8 § vattenlagen om åtgärder till skydd för fisket satts ur kraft, ha framhållit att sistnämnda bestämmelser även borde gälla.

Beträffande härefter frågan om regleringsavgifter har vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol uttalat, att det enligt förslaget syntes möjligt att utdöma sådan avgift även vid s. k. korttidsreglering. Det vore ovisst, om man enligt vattenlagen kunde utdöma regleringsavgift vid sådana regleringar. Korttidsreglering kunde emellertid föranleda lika omfattande skador som årsreglering, och i och för sig funnes icke anledning att i fråga om regleringsavgift behandla dessa båda regleringstyper olika.

Vattenfallsstyrelsen har framhållit, att mera betydande regleringsavgifter givetvis komme att få sin återverkan på kraftföretagens taxepolitik, vilken hittills lyckats undvika någon mera betydande fördyring av den elektriska kraften. Styrelsen anför vidare:

Enligt vattenlagen skola regleringsavgifterna i första hand användas till täckande av oförutsedda skador på grund av regleringen och, i den mån medlen förslå, till andra ändamål i den berörda bygden. Enligt det nu framlagda förslaget skola avgifterna för provisoriska regleringar uteslutande gå till bygdens behov. Av stor betydelse blir det då, hur man definierar 'bygden'. Enligt departementspromemorian skulle med bygden förstås den trakt, som direkt eller indirekt beröres av regleringen och ligger inom nederbördsområdet ifråga. Det torde dock vara nödvändigt att närmare förtydliga och även lämpligen begränsa begreppet bygd.

De områden, inom vilka avgifterna kunna användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet till följd av ett regleringsföretag, torde även enligt vattenlagen få en annan omfattning än den bygd, som är berättigad till förmåner från överskottet av regleringsavgifterna. Man får nämligen utgå från, att till denna bygd kunna räknas även sådana områden omkring den reglerade sjön, där regleringen icke föranleder någon direkt skada, och som alltså ej få någon nytta av några förebyggande åtgärder genom regleringsavgifterna. Det får därjämte anses som mindre naturligt, att bygd, som ligger hundratals kilometer från den reglerade sjön, skall vara delaktig av nämnda förmåner från överskottet av regleringsavgifterna, därför att den genomflytes av det vattendrag, som avbördar regleringssjön. I så fall skulle nämligen nämnda förmåner bli fördelade på så stort område, att den närmast berörda bygden omkring regleringssjön endast blir knappt tillgodosedd. Frågan om den förmånsberättigade bygdens omfattning har icke behövt diskuteras hittills, men när man nu genom den provisoriska lagen kommer att utdöma ersättningar, som uteslutande avses för bygdens fromma, blir frågan omedelbart aktuell. Vattenfallsstyrelsen vill förorda, att den förmånsberättigade bygden begränsas till bygden kring den reglerade sjön, där avgifterna kunna komma till användning exempelvis som bidrag till bygdens elektrifiering.

Svenska vattenkraftföreningen har i denna del anfört följande:

I 7 § föreslås, att företaget skall betala en regleringsavgift med skäligt belopp, minst 3,000 och högst 15,000 kronor per år, för varje reglering, som medför avsevärt men för bygden eller båtnad av stor betydelse. Det är av stor betydelse, att dessa avgifter ej bli så höga, att de verka avskräckande. Det är uppenbart, att många tillfälliga kraftregleringar, exempelvis av förut flottningsreglerade sjöar, äro av den art, att de icke tåla några avgifter alls. Det bör vidare beaktas, att små regleringar i allmänhet äro proportionsvis dyrbarare än stora regleringar. Avgifterna liksom varje annan ökning av produktionskostnaderna måste även påverka kraftpriset i stegrande riktning. Detta är så mycket ömtåligare som pristendensen oavsett en sådan påverkan för närvarande är stigande. Detta sammanhänger med att byggnadskostnadernas fördyring utöver förkrigsprisinivån vid de betydande nybyggnader, som efter krigsutbrottet gjorts inom kraftindustrien, gradvis kommer att representera en allt större andel av de totala kostnaderna för kraftförsörjningen. Hittills har emellertid denna omständighet ej påverkat den allmänna kraftprisinivån, men i längden kommer detta att bli förhållandet. Även om prisinivån skulle falla nödgas kraftindustrien dock fortsättningsvis under många år bära den i krigsårens investeringar ingående fördyringen. Det är därför enligt föreningens uppfattning nödvändigt, att man redan nu gör klart för sig, att den svenska vattenkraftindustriens bärförmåga, särskilt om den ses på längre sikt, är begränsad och att man ej, såsom skedde under förra världskriget, låter förleda sig att tro att efterfrågan på vattenkraft skall bli proportionsvis lika stor under återvändande mera normala förhållanden.

Vid bedömandet av frågan om regleringsavgifter skola utgå samt om dessas storlek bör och hänsyn tagas till att vid stigande prisinivå en överskattning gärna sker av värdet å de kilowattimmar som tack vare regleringarna kunna utvinnas i exempelvis storkraftverken i Indalsälven och därifrån överföras till Mellansverige, varvid till och med förmenats, att de genomgående skulle ha ett bruttovärde motsvarande kostnaden för ångkraft. Så är ej det verkliga förhållandet, då givetvis en väsentlig del av kraften betalas med ett mycket lägre pris. Föreningen vill särskilt framhålla, att företagaren för att få fram denna regleringskraft icke blott varit tvungen att verkställa regleringen och betala de därmed förenade kostnaderna utan även för att kunna nyttiggöra den härigenom utökade vattenmängden måst utöka maskininstallationen — eventuellt redan i samband med den ursprungliga utbyggnaden — och i vissa fall även vattenvägarna vid sin kraftstation. Skillnaden mellan regleringskraftens bruttovärde vid kraftstationsväggen och kostnaderna för enbart regleringarna är således icke något mått på regleringsvinsten.

Det kan ifrågasättas, huruvida regleringsavgift överhuvud taget bör utgå, när, såsom förutsatts, några oförutsedda skador icke kunna uppkomma så sent att de icke kunna anmälas inom den tid av två år, nu föreslagen till fem år, inom vilken dylik anmälan skall ske, och domstolen således alltid bör kunna efter anmälan ålägga sökanden att utgiva ersättning utan att regleringsavgifterna härför behöva tagas i anspråk. När föreningen ändock icke anser sig böra avstyrka förslaget om regleringsavgifter för större tillfälliga regleringar, är det i förlitande på att avgifterna hållas inom skäligen gränser och med hänsyn till att 1939 års lag är en krislag, som blir gällande under kort tid med stark efterfrågan på kraft.

Den i motiven framlagda definitionen på den bygd, för vilken avgiften skall utgå, bör förtydligas till den bygd omkring den reglerade sjön, som direkt eller indirekt påtagligt beröres av regleringen. Det synes rimligt att intressenterna i en sjöreglering beredas tillfälle yttra sig rörande användningen av utdömda regleringsavgifter. innan dessa tagas i anspråk.

Föreningen förutsätter, att i överensstämmelse med vattenlagen regleringsavgift ej skall utgå för korttidsreglering.

Indalsälvens regleringsförening har framhållit följande:

Sådana kraftverk och regleringsföretag, som nu utföras såsom en beredskapsåtgärd till höga kostnader, bliva måhända icke färdiga att tagas i drift förrän kraftsituationen i landet hunnit förändras på sådant sätt att krafttillskottet icke längre i samma omfattning som nu kan användas för högvärdiga ändamål. I så fall finnes icke heller någon möjlighet att i tillfredsställande omfattning avskryva dessa övervärden. Inför denna risk är det i stället att befara att regleringsföretag och kraftverk under den närmaste tiden icke komma att utföras i en omfattning, som vore önskvärd med hänsyn till vår beredskap. Att under nuvarande förhållanden belasta den tillgodogjorda vattenkraften med ökade kostnader torde därför vara förenat med vissa risker.

Beträffande användningen av eventuella regleringsavgifter har *länsstyrelsen i Jämtlands län* uttalat bl. a.:

För närvarande pågår under länsstyrelsens ledning och medverkan av vattenfallsstyrelsens distriktsförvaltning i Umeå samt länets elektricitetsförening en utredning, vartill bl. a. *Indalsälvens regleringsförening* anvisat medel, i syfte att erhålla en allmän plan för tillgodoseende av elektrifieringsbehovet inom länet. Härmed avses såväl elektrifiering av bygder, som nu sakna elektrisk kraft, som ock behöflig förbättring i vissa redan elektrifierade bygder, där kraftbehovet ej är tillfredsställande tillgodosett eller där taxorna på grund av nu rådande förhållanden måste hållas på en alltför hög nivå. Berörda utredning är för närvarande koncentrerad till den oelektrifierade bygden kring en av länets största regleringsmagasin, Kallsjön. Utredningen i denna del, som kräver en ingående inventering av olika alternativ, är ännu ej avslutad men redan på nuvarande stadium kan konstateras, att en elektrifiering av denna bygd, som ur teknisk synpunkt ej möter hinder, kommer att på grund av de långa avstånden och den glesa bebyggelsen draga kostnader per enhet, vilka ej kunna bäras av befolkningen, såvitt statsbidrag skall utgå allena i den omfattning och enligt de grunder som eljest pläga tillämpas. Enligt länsstyrelsens mening skulle här regleringsavgifterna för de företag, som avse Kallsjöområdet, kunna få en riktig och skälig användning på det sätt att de kostnader för elektrifieringen, vilka ej kunde bestridas av ortsintressenterna eller med statsbidrag i vanlig ordning, täcktes med ett lån, upptaget antingen av staten eller ock på enskild väg, samt att erforderlig andel av inflytande regleringsavgifter årligen finge användas för länets förräntning och amortering. Man måste nämligen utgå från att regleringsavgifterna ej inflyta i sådan omfattning att de från början på en gång kunna täcka kapitalbehovet.

På jämförbart sätt kunde regleringsavgifterna få en för bygden gagnande användning i många andra fall, exempelvis för stödande av de relativt omfattande åtgärder, vilka krävas för ett tillfredsställande ordnande av elektrifieringen inom vissa delar av Storsjöbygden. Sistnämnda fråga torde inom den närmaste tiden bliva föremål för en närmare utredning.

I en senare skrivelse har länsstyrelsen framhållit önskvärdheten av att bl. a. 4 kap. 15 § vattenlagen snarast ändrades så att regleringsavgifter, som avsåges i denna paragraf, omedelbart kunde användas för elektrifiering o. d.

I fråga om regleringsavgiftens belopp ha *vattenrättsdomarna i Söderbygdens och Österbygdens vattendomsolar*, utan närmare motivering, uttalat, att

lågsta beloppet för regleringsavgift borde bestämmas till 1,000 kronor. *Kammarkollegiet* har befarat, att om ej minimum sänktes, regleringsavgift knappast någonsin komme att utdömas, samt har fördenskull förordat, att minimum bestämdes till 500 kronor.

Vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol har ifrågasatt, huruvida icke en mera bestämd grund för regleringsavgift än den som föreslagits i promemorian borde fastställas.

Vad särskilt angår avgifter för redan genomförda företag har *svenska vattenkraftföreningen* anfört, att fiskeavgift liksom även regleringsavgift enligt lagförslaget skulle kunna utgå även för företag, som erhållit tillstånd före den nu ifrågasatta lagändringens ikraftträdande, men endast för tiden därefter. Principiella betänkligheter mot ett dylikt tillägg till villkoren för ett tidigare tillstånd syntes med hänsyn till förbehåll i 3 § andra stycket kunna falla, om det i lagen eller på annat sätt klargjordes, att dylika avgifter behövde utgå endast om sökanden fortfarande med regleringen trots de nya villkoren.

Vattenöverdomstolen har uttalat, att även domstolsavgift borde utgå. Samma ståndpunkt har intagits av *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol*.

I flera yttranden har berörts frågan om reglerna för utdömande av ersättning vid tillfällig vattenreglering.

Beträffande bevisbördan i ersättningsfrågor har *vattenöverdomstolen* uttalat följande:

I promemorian anföres, att därest vattenreglering genomförts med stöd av 1939 års lag utan att ersättningsfrågorna prövats i förväg, föreläge i detta hänseende en sådan situation, som måste innefattas under 2 kap. 26 § vattenlagen, till följd varav i sådant fall bevisningsskyldigheten i avseende å de före regleringens genomförande rådande förhållandena i vattnet skulle åvila regleringsföretaget. Denna bevisningsskyldighet innebär enligt motiven till vattenlagen, att därest regleringsföretaget brister däri, detta faller företaget till last så tillvida, att all skada, som på grund av de efter regleringens genomförande rådande förhållandena i vattnet tillskyndas annan, anses förorsakad av regleringen, där ej motsatsen framgår av förhållandenas natur. En sådan anordning beträffande bevisningsskyldigheten torde få anses välmotiverad även beträffande tillfälliga vattenregleringar. Det åberopade lagrummet förutsätter emellertid enligt sin ordalydelse, att byggnad i vatten verkställts utan föregående prövning av domstol, och äger nära samband med 20 § i samma kapitel, som stadgar förbud mot att påbörja byggande i vatten, varav inverkan kan ske på vattenståndet, förrän efter vattendomstols prövning. Lagrummet torde därför, oaktat detsamma gäller även i fall, där domstols prövning av åtgärdens tillåtlighet icke varit erforderlig, närmast framstå och allmänt uppfattas såsom avseende en påföljd å olagligt byggande i vatten vid sidan om de i 13 kap. 11 och 12 §§ stadgade straffpåföljderna. I varje fall torde det med hänsyn till ordalydelsen av 2 kap. 26 § vara tveksamt, huruvida lagrummet kan tillämpas i förevarande fall, där vattenregleringen genomföres efter prövning av domstol. Den omständigheten att prövningen av ersättningsfrågorna kanske uppskjutes kan icke medföra, att åt-

gården anses vidtagen utan föregående prövning av domstolen. Det torde därför vara erforderligt eller i varje fall önskvärt med ett uttryckligt stadgande angående bevisningsskyldigheten i sistnämnda lag.

Även *kammarkollegiet* har uttalat sig för en uttrycklig föreskrift i ämnet.

Med avseende å ersättning för icke tillgodogjord vattenkraft har *länsstyrelsen i Jämtlands län* fäst uppmärksamheten vid 5 § i 1939 års lag, enligt vilken, där genom vattenregleringen annan tillhörig vattenkraft tages i anspråk, ersättning därför skall utgå allenast såvitt fråga är om tillgodogjord vattenkraft eller om vattenkraft, som uppenbarligen är avsedd att tillgodogöras under den tid tillståndet för vattenregleringen skall gälla. Länsstyrelsen har ansett att det borde tagas i övervägande, huruvida ej en viss utvidgad rätt för vattenkraftsägare till ersättning för dylik i anspråk tagen vattenkraft kunde vara befogad. Det kunde tänkas förekomma, att under den tid tillståndet för vattenregleringen gällde kunde uppkomma behov, vilket lämpligen skulle kunnat tillgodoses genom utnyttjande av den vattenkraft som genom regleringen tagits i anspråk. Om ett dylikt utnyttjande genom regleringen förhindrats och vattenkraftsägaren på grund därav förorsakats skada eller merkostnad, syntes ersättning böra utgå.

Med anledning av uttalandena i promemorian om att förhöjning av ersättning enligt 9 kap. 48 § vattenlagen skall utgå jämväl vid tillfällig vattenreglering har *vattenöverdomstolen* anfört följande:

I motiven till nämnda lagrum i vattenlagen anföres, att i första hand avseende skall fästas vid huruvida genom skada å fast egendom sker inskränkning i möjligheten av dess framtida utveckling till ökad produktivitet eller icke och att, om det förra är händelsen, ersättning skall beräknas till 150 procent av värdet, i annat fall till 100 procent. Då nu föreliggande lagförslag endast gäller tillfälliga regleringar, kan ifrågasättas, om en översvämning av mark under så kort tid som här avses kan anses innebära markskada av i 9 kap. 48 § åsyftad beskaffenhet. Översvämningen medför, att marken lämnar sämre skörd under ett fåtal år, men sådan skada å mark, som skall ersättas med 50 procent förhöjning, synes knappast föreligga, om icke marken genom översvämningen lider skada, som blir bestående för framtiden. I allmänhet torde därför vid tillfälliga regleringar ersättning för skada genom översvämning icke komma att utgå med 50 procent förhöjning. Emellertid synes det böra tagas under övervägande, huruvida icke med hänsyn till den olägenhet, som genom tillfälliga vattenregleringar tillskyndas de skadelidande fastigheternas ägare, ersättning alltid bör utgå med sådan förhöjning. En sådan regel torde icke kunna anses för hårt betunga sökande, vilken erhåller de förmåner i fråga om genomförande av vattenreglering, som 1939 års lag medgiver. Och en tillfällig reglering läser knappast böra medgivas, om den icke medför de ekonomiska fördelar, att den utan svårighet kan bära nämnda förhöjning av ersättningen.

Vattenöverdomstolen har ifrågasatt, om icke i lagen borde intagas en bestämmelse att ersättning för skada till följd av tillfällig vattenreglering alltid skulle utgå med 50 procents förhöjning.

Även *vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol* har uttalat sig i denna fråga och därvid anfört bl. a.:

En tillämpning av stadgandet i 9 kap. 48 § vattenlagen angående 50 procents förhöjning å vissa skadeersättningar synes mig i fråga om tillfällig vattenreglering endast i enstaka fall böra kunna förekomma. Skadan vid en sådan vattenreglering är ju i regel av tillfällig natur. Enligt den princip, som hittills må anses ha gällt, skall någon förhöjning av ersättningsbeloppet ej ske, då skadan är av övergående natur. Erinras bör vidare, att då det gäller fastställandet vid vattendomstol i stämningssmål av skadestånd exempelvis för skada å mark genom dämning, någon förhöjning av skadans fulla värde icke förekommer. Ytterligare föreligger i allmänhet en betydelsefull skillnad i skadeberäkningen, då fråga är om tillfällig och ständig vattenreglering. I det senare fallet grundas i allmänhet skadevärderingen på en genomsnittsberäkning för så många år som möjligt. I det förra fallet däremot gäller det att uppskatta skadan just för den korta tid, högst tre år, varunder regleringen tillämpas. Svårigheterna härvidlag hava väl i viss mån bidragit till att ersättningsfrågornas avgörande i allmänhet ej skett samtidigt med det tillfälliga regleringstillståndets meddelande utan uppskjutits till en senare tidpunkt. När ersättningsbeloppen fastställas i slutet av regleringsperioden eller efter densammans utgång, då i det närmaste full överblick kan erhållas över skadorna, synes det icke finnas något skäl för att skada skall ersättas utöver fulla värdet. Anses skadan av en tillfällig reglering kunna någorlunda tillförlitligt på förhand uppskattas, torde skadeberäkningen behöva göras under förutsättning av förhållanden, under vilka den största skadan kan tänkas inträffa. I sådant fall torde skadevärderingen därför komma att ligga på den säkra sidan och ett ytterligare tillägg synes omotiverat. Det enda fall som enligt min mening kan föranleda en förhöjning utöver värdet är då skadan av en tillfällig reglering blir bestående för framtiden. När så kan anses bliva fallet, torde emellertid förebyggande åtgärder som regel böra föreskrivas. Tilläggas må, att sådant regleringsföretag kan tänkas, där särskilda omständigheter — nederbördsförhållanden eller dylikt — kunna verka därhän, att under regleringsperioden någon skada överhuvud ej uppkommer eller i allenast ringa utsträckning, under det att större skada inträffar, om regleringen skulle pågå en längre tid. Å andra sidan är det ofta så, att skadan genom en reglering är störst de första åren, innan en anpassning till de förändrade vattenförhållandena hunnit ske. Detta måste emellertid beaktas vid skadans värdering. Med hänsyn till det sagda torde man ofta vara böjd för att göra den slutliga uppskattningen av skadan i efterhand eller åtminstone sedan någon tid förflutit efter regleringens genomförande. Lämpligt synes emellertid vara, att skadeersättningen om möjligt redan vid regleringstillståndets beviljande preliminärt bestämmas. Så har också skett i flera mål vid Västerbygdens vattendomstol, då den tillfälliga regleringen varit avsedd att efterföljas av en ständig och sökanden medgivit att utbetala en viss del av den för sistnämnda reglering beräknade ersättningen.

I flera yttranden behandlas frågan om avräkning av preliminärt ersättningsbelopp från ersättning som fastställs att utgå i anledning av definitiv reglering. Härom har *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol* anfört:

I promemorian uttalas, att preliminärt bestämd ersättning må avräknas allenast på den ersättning som slutligen bestämmas i anledning av den tillfälliga regleringen men icke å den ersättning som blir bestämd med anledning av definitiv reglering som följer efter den tillfälliga. Flertalet av de inom Norrbygdens vattendomstols domsområde pågående tillfälliga regleringarna torde komma att efterföljas av definitiva regleringar. I samband med vissa till-

fälliga regleringar har vattendomstolen lämnat tillstånd till stora dammbyggnader, kanaler, och andra genomgripande åtgärder, som uppenbarligen avsetts skola bestå för framtiden. Vissa tillfälliga regleringar ha framkallat behov av omfattande åtgärder till förebyggande av skada, t. ex. ändringar av anordningar vid sågverk eller elektrifiering av kvarnar. I dylika och även vissa andra fall, företrädesvis sådana där det är fråga om större skador och intrång, pläga sökandeparterna och deras motparter hemställa att vattendomstolen på en gång skall avgöra tvistefrågorna med utgående från att de tillfälligt medgivna åtgärderna komma att bestå för framtiden. Att förfara så är icke sällan en nödvändighet. Särskilt vid dylika större ingrepp är det av betydelse att den skadelidande snabbt kan erhålla en preliminärt bestämd ersättning. I fråga om de stora regleringarna i Jämtland ha sökandeparterna — för undvikande av dubbelarbeten vid utredningen — eftersträvat att ersättningar för tillfälliga och definitiva regleringar bestämmas på en gång. Ehuru vattendomstolen särskilt under det sista året sökt att åtminstone i vissa fall påskynda ersättningarnas bestämmande vid tillfälliga regleringar torde det vara sannolikt att i stor utsträckning ersättningar för tillfälliga regleringar bliva bestämda i samband med att tillstånd lämnas till fortsatt bestående reglering. Den skada som i ett särskilt fall föreligger kan stundom vara en följd av flera regleringar. Så är vanligen fallet i fråga om fastigheter vid Indalsälven eller Lule älv. Såsom exempel å skada av detta slag kan nämnas de fall där fastigheter, vilka sakna annan vägförbindelse än den som står till buds sedan isen å älven blivit körbar, bliva mer eller mindre isolerade genom att isen i följd av regleringarna brytes sönder. Ett dylikt intrång beror vanligen på samverkan av flera regleringar, av vilka en kan vara medgiven enligt vattenlagen och en annan tillstadd enligt 1939 års lag. Att i sådana fall urskilja i vilken grad varje särskild reglering medverkar till skadan är ofta omöjligt. Parterna bruka även i dessa fall påkalla att ersättning på en gång bestämmas i ett för allt. Av det sagda torde framgå att vattendomstolen icke alltid kan bestämma ersättning i anledning av en tillfällig reglering särskilt för denna reglering och att vattendomstolen — där särskilda skäl härtill föreligga — bör ha möjlighet att avräkna preliminärt bestämd ersättning, utdömd i mål om tillfällig reglering, jämväl å ersättning, som bestämmas med anledning av definitiv reglering.

Även *vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol* har uttalat sig för att provisoriskt bestämd ersättning borde få avräknas på ersättning med anledning av definitiv reglering.

Vattenfallsstyrelsen har ansett, att det med hänsyn till vanskligheten att bestämma förhandsersättningar vore både i domstolens och sökandens intresse önskligt, om de förhandsersättningar som utdömdes finge avräknas från de slutliga ersättningar som komme att fastställas icke blott i det föreliggande målet enligt 1939 års lag utan även i det mål angående definitiv reglering enligt vattenlagen som samtidigt eller eventuellt senare anhängiggjordes av sökanden. *Svenska vattenkraftföreningen* har framhållit, att därest skadeersättningar skulle utdömas i avräkning på slutlig ersättning, vilket ofta kunde visa sig önskvärt, syntes dessa belopp böra utdömas med försiktighet, om avräkningstiden endast skulle omfatta tiden för den tillfälliga regleringen. Då det emellertid vore önskvärt, att preliminärt beräknad ersättning utbetalades relativt snabbt och utan alltför stor försiktighet, borde därav följa, att den del av ersättning som vid slutlig värdering eventuellt visade

sig ha utbetalats för mycket finge räknas regleringsintressenterna till godo vid en omedelbart efterföljande reglering för all framtid. Ett stadgande härom syntes därför önskvärt. Samma ståndpunkt har intagits av *Indalsälvens regleringsförening*.

I detta sammanhang har *vattenöverdomstolen* berört frågan om nedsättning av ersättningsbelopp hos länsstyrelsen samt härom anfört följande:

Ersättning i penningar enligt 1939 års lag må fastställas att utgå för år eller del av år. I fråga om skyldighet att hos länsstyrelsen nedsätta ersättningsbelopp skall, med den inskränkning som stadgas i lagens 9 §, gälla 9 kap. 54 § vattenlagen. Då enligt andra stycket av sistnämnda lagrum i där avsedda fall nedsättning skall ske allenast där ersättningen bestämts att utgå på en gång, synes detta förhållande vid bestämmande av ersättning enligt 1939 års lag böra beaktas på det sätt att, så snart skadan eller intrånget icke finnes vara väsentligen utan betydelse för fordringsägare, ersättning fastställs att utgå med engångsbelopp och icke för år eller del av år.

I ett par yttranden behandlas även frågan om tvångsmedel mot en försumlig sökande i mål enligt 1939 års lag. *Vattenöverdomstolen* har på denna punkt gjort följande uttalande:

Vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol har i ett i promemorian återgivet yttrande till andra lagutskottet anfört, att befogenheten för vattendomstol att i avbidan på närmare utredning utdöma skäligen belopp i ersättning för det skadestånd, som slutligen bestämdes, skulle ge domstolen möjlighet att motverka dröjsmål med framläggande av skadestredningar. Vattenöverdomstolen vill i anledning härav framhålla, att denna befogenhet enligt vattenöverdomstolens mening, med hänsyn till att återbetalningsskyldighet ej skall föreligga, icke under några förhållanden bör användas såsom processuellt påtryckningsmedel utan endast, såsom därmed torde vara avsett, för att skäligen tillgodose de skadelidandes intresse av att icke längre än nödvändigt behöva vänta på den ersättning, som tillkommer dem. Det av vattenöverdomstolen föreslagna stadgandet om bevisningsskyldigheten är ägnat att rikta regleringsföretagens uppmärksamhet på angelägenheten i deras eget intresse av att i tid, helst redan före regleringens genomförande, sörja för utredning om regleringens skadeverkningar och torde sålunda bidra till att motverka regleringsföretagens anmärkta benägenhet att dröja med sagda utredning. Olägenheterna av dröjsmål, som likväl kan förekomma, neutraliseras i hög grad genom det föreslagna summariska förfarandet med preliminärt utdömande av ersättning åt skadelidande. Därest likväl särskilda medel att påskynda utredningsarbetet anses erforderliga eller önskvärda, torde åt vattendomstolarna böra beredas möjlighet att genom förelägganden vid lämpligt äventyr framtvunga tillfredsställande utredning. En sådan möjlighet kan måhända i särskilda fall av försumlighet eller tredska vara av värde. Enligt ett uttalande i motiveringen till föreliggande förslag skulle vattenrättsdomaren redan nu med stöd av vattenlagen kunna meddela den, som erhållit provisoriskt tillstånd till vattenreglering, föreläggande att inkomma med kompletterande utredning. I 11 kap. 29 § andra stycket vattenlagen, som här torde avses, finnes visserligen en bestämmelse om sådant föreläggande, men det där stadgade äventyret, eller att ansökningen förklaras förfallen, lär icke kunna brukas i fall, då tillstånd till den sökta åtgärden redan givits. Jämväl i detta hänseende torde därför ett uttryckligt stadgande i 1939 års lag

erfordras. Detta synes lämpligen kunna anslutas till 8 § första stycket. Såsom äventyr vid bristande fullgörande av givet föreläggande lär förutom vite återkallelse av tillståndet till regleringen kunna ifrågakomma.

Vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol har även i sitt nu afgivna yttrande över den remitterade promemorian framhållit önskvärdheten av att tvångsmedel mot sökanden infördes.

Angående utseende av biträde åt vattendomstolen har *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol* anfört, att befogenhet att utse särskild person att å vattendomstolens vägnar mottaga framställningar om ersättning och hos domstolen föreslå ersättningsbelopp borde tillkomma icke endast vattendomstolen utan även vattenrättsdomaren. På grund av de stora avstånden i Norrland och vattendomstolens stora domsområde, som omfattade mer än halva riket, vore det i regel icke möjligt att hålla mer än ett eller ett fåtal sammanträden för varje mål och lång tid kunde förflyta mellan varje sammanträde. Ofta vore angeläget att förslaget till ersättningar föreläge redan före vattendomstolens sammanträde.

Svenska vattenkraftföreningen har framhållit, att det kunde bli svårt att finna en person tillräckligt sakkunnig för att avgöra ej blott skadans omfattning utan även om skadan verkligen förorsakats av regleringen. Erfarenheten hade nämligen flerdådiga gånger visat, att skador tillskrivits regleringarna, medan de i själva verket uppkommit på grund av orsaker såsom flöden och kraftig kyla, vilka varit helt oberoende av regleringsåtgärderna. Det kunde därför ifrågasättas om domstolens representant även borde föreslå ersättningar. I varje fall borde sökanden få yttra sig innan domstolen utdömde ersättning. Framställning om ersättning borde därför göras i två exemplar. *Indalsälvens regleringsförening* har uttalat sig i samma riktning.

Vattenöverdomstolen har påpekat, att anmälan om ersättningsanspråk hos särskilt förordnad person borde ske skriftligen.

Vattenfallsstyrelsen, som ifrågasatt huruvida antagandet av ortsombud medförde någon fördel med hänsyn till önskvärd snabbhet i målens preliminära behandling eller till möjligheten att avväga lämpliga ersättningsbelopp, har uttalat, att stadgandet i allt fall borde kompletteras med en föreskrift för dessa ombud att omedelbart jämte eget utlåtande insända inkomna erinringar till vattenrättsdomaren, som vore ensam ansvarig för målets riktiga processuella handläggning. Av synnerlig vikt för sökanden vore, att denne utan dröjsmål finge del av inkomna erinringar, dels för att kunna bedöma deras innebörd och betydelse, dels för att eventuellt vidtaga åtgärder till avhjälpande eller förminskande av uppkommande skada, dels ock slutligen för att upptaga förhandlingar om godvillig överenskommelse.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har anfört, att vattendomstolen i sitt utslag borde bestämma viss tid inom vilken frågan om ersättning borde vara prövad.

I yttranden av representanter för vattenkraftintresset har upplagits frågan om skyldighet för regleringsföretag att utföra r ö j n i n g s a r b e t e n.

Vattenfallsstyrelsen har i denna del anfört bl. a.:

Kraftverksägarna ha, när det gällt företag såväl enligt 1939 års lag som i vanliga vattenmål, beretts stora svårigheter genom åläggande icke blott att avverka de områden, som skola överdämmas, utan även att borttaga och bränna buskar och vid avverkningar överblivna kvistar och ris. Då det ofta rört sig om stora ehuru föga värdefulla områden, har denna föreskrift medfört såväl synnerligen höga kostnader, som ock att betydande arbetsstyrkor sysselsatts med dessa arbeten. Särskilt den senare synpunkten förtjänar att framhållas i dessa tider, då brist på arbetskraft råder. De skador och olägenheter, som kunna uppkomma för allmänna eller enskilda intressen genom att röjning icke företages, äro i allt fall ringa i förhållande till kostnaderna för röjningarnas utförande och bindande av stora arbetsstyrkor vid dessa arbeten. Dessa föreskrifter hava understundom motiverats med stadgandet i 2 kap. 35 § vattenlagen, som för att förhindra uppgrundning eller hinder för vattnets fria lopp stadgar förbud mot att utkasta fasta föremål eller avfall i vattendraget eller upplägga dem så nära stranden, att de kunna nedsköljas i vattnet; sker detta, kan länsstyrelsen vid vite tillhålla vederbörande att vidtaga nödiga åtgärder. Alldeles oavsett om ifrågavarande stadgande, rätteligen tolkat, är tillämpligt på förevarande fall — en fråga, som under nuvarande förhållanden icke kan hinna dragas under överinstansernas prövning — vore det därför önskligt med en uttrycklig föreskrift av innehåll, att dylika röjningar och rensningar icke pålades sökanden i mål enligt 1939 års lag. Det synes i vart fall påkallat, att domstolen, som enligt 8 § äger att uppskjuta prövningen av ersättningsfrågor till senare tidpunkt, finge befogenhet att — särskilt då olägenheterna och kostnaderna för arbetenas företagande äro betydande i jämförelse med den skada, som underlåtenheten att företaga arbetena kan förorsaka — jämväl uppskjuta vidtagande av dylika åtgärder till senare tidpunkt, då de kunna företagas med billigare kostnad och vid en tidpunkt, då förhållandena på arbetsmarknaden äro mindre ansträngda.

Svenska vattenkraftföreningen och *Indalsälvens regleringsförening* ha gjort uttalanden av samma innebörd.

I fråga om bevakandet av det allmännas intresse i mål om tillfällig vattenreglering har *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol* uttalat, att lantbruksstyrelsen alltid borde underrättas om ansökan angående tillfällig reglering.

Lantbruksstyrelsen har för sin del framhållit följande.

Vid utfärdandet av ifrågavarande lag torde hava antagits, att företag, som tillkomme med stöd av densamma, icke skulle bliva av större omfattning och framför allt att de på grund av sin mera tillfälliga natur icke skulle medföra större och mera stadigvarande olägenheter. Erfarenheten har emellertid visat, att en dylik uppfattning ej varit riktig. Åtskilliga regleringsföretag, till vilkas utförande tillstånd erhållits enligt ifrågavarande lag, äro av stor omfattning och medföra betydande skador på fisket ur mera allmän synpunkt utan att dessa förhållanden blivit klarlagda genom undersökningar av fiskeritjänsteman. Det torde även vara antagligt, att skadeverkningar på fisket av mera enskild natur icke så lätt bliva uppmärksammade av fiskerättsägarna, därigenom att yttranden av fiskeritjänsteman icke skola avgivas. Dylika yttranden pläga nämligen eljest refereras i ortstidningarna, varigenom frågorna komma till allmän kännedom.

De nu föreslagna ändringarna i lagen avse, i vad de beröra fisket, dels att,

där vattenreglering kan antagas medföra avsevärt men för fisket, skyldighet skall föreligga att utgiva fiskeavgift jämlikt 2 kap. 10 § vattenlagen, dels ock att det skall åligga vattenrättsdomaren att, om regleringen kan antagas i avsevärd mån inverka på allmänna intressen, jämlikt föreskrifterna i 11 kap. 35 och 36 §§ vattenlagen underrätta kammarkollegium och lantbruksstyrelsen. Dessa ändringar skulle givetvis medföra vissa förbättringar. Lantbruksstyrelsen vill dock framhålla vikten av att underrättelse, varom förmäles i sistnämnda båda lagrum, i samtliga mål av ifrågavarande slag meddelas kammarkollegium respektive lantbruksstyrelsen. Det torde nämligen bliva mycket svårt för vattenrättsdomaren att avgöra huruvida sådan underrättelse skall lämnas eller ej.

Även länsstyrelsen i Jämtland län samt fiskeriintendenterna i nedre norra, mellersta, östra och södra distriktet ha uttalat, att lantbruksstyrelsen alltid borde underrättas.

Vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol har framhållit, att vattenrättsdomaren eller vattendomstolen borde så fort anledning föreläge att befara mera betydande inverkan på allmänna intressen underrätta — förutom lantbruksstyrelsen, då det gällde fiskeintressen — kammarkollegiet, som ju hade att föra talan för bevakande av de allmänna intressena och som vid behov kunde vända sig till länsstyrelsen för upplysningar och dylikt. Därest ytterligare garantier ansåges böra givas för att de allmänna intressena icke skulle bliva förbisedda, syntes det lämpligare att icke i här förevarande fall stadga någon annan form för ifrågavarande intressens bevakande än eljest gällde utan föreskriva en ovillkorlig skyldighet för vattenrättsdomaren att underrätta kammarkollegiet och eventuellt även lantbruksstyrelsen.

Kammarkollegiet har yrkat, att kollegiet alltid skulle underrättas. Svenska vattenkraftföreningen har intagit samma ståndpunkt samt har uttalat, att kollegiet borde avgöra om kollegiet eller länsstyrelsen skulle föra talan. In-dalsälvens regleringsförening har gjort ett liknande uttalande.

Vattenfallsstyrelsen har anfört:

Enligt förslaget skall kammarkollegiet respektive lantbruksstyrelsen erhålla meddelande om en regleringsansökan, därest denna kan antagas i avsevärd mån inverka på allmänna intressen, varjämte länsstyrelse städse skall underrättas. Jämväl har länsstyrelsen tillagts befogenhet att föra talan för tillgodoseende av det allmännas rätt. Mot bestämmelsen om underrättelse till kammarkollegiet och lantbruksstyrelsen är intet att säga, och det lämpliga är, att sådan underrättelse påbjudes, på sätt i vattenlagen stadgas. Det må sedan ankomma på dessa myndigheter att taga ställning till frågan om hur de allmänna intressena skola företrädas. Att underrättelse om en regleringsansökan skall lämnas länsstyrelse, kan också i och för sig lämnas utan erinran. Intet lär er hindra, att de centrala myndigheterna, därest detta på grund av ett måls brådskande natur eller med hänsyn till länsstyrelsens bättre kännedom om och kontakt med den berörda bygden visar sig önskvärt, anlita länsstyrelsen för utförandet av det allmännas talan eller inhämta dess mening. Även bör länsstyrelse kunna uppmärksamgöra de centrala myndigheterna på behovet av att det allmännas rätt i visst fall bevakas. Att giva länsstyrelsen självständiga befogenheter att föra talan i regleringsmål enligt 1939 års lag synes däremot icke vara behöfligt.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser, att kammarkollegiet alltid borde underrättas och att bestämmelsen om länsstyrelsens underrättande borde utgå ur förslaget.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har anmärkt, att länsstyrelsen borde erhålla uppgift huruvida kammarkollegiet och lantbruksstyrelsen eller annan myndighet, som hade att bevaka det allmännas rätt, underrättats. Ett liknande yrkande har framställts av *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, som ansett att länsstyrelsen jämväl borde erhålla ett exemplar av ansökningshandlingarna. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* har uttalat, att länsstyrelse borde ha möjlighet att för egen del, utan anlitan av ombud, uttala sig i mål om vattenreglering.

Departementschefen.

Den särskilda lagstiftningen angående tillfällig vattenreglering har varit av stor betydelse under de gångna krisåren. 1939 års lag har sålunda vunnit en vidsträckt tillämpning som gjort det möjligt att undvika en besvärande allmän ransonering av den elektriska kraften. Vårt läge i fråga om kolimporten nödvändiggör alltjämt att tillvarataga de ökade möjligheter att utnyttja vattenkraft som denna lag ger. Det har icke heller i något yttrande ifrågasatts att upphäva lagen. Då dess bestämmelser utformats närmast med tanke på sådana mindre omfattande åtgärder som vid lagens ikraftträdande kunde omedelbart vidtagas, är det emellertid behöfligt att göra en översyn av lagstiftningen i syfte att bättre tillgodose allmänna och enskilda intressen som kunna bli lidande. De ändringsförslag som i detta syfte framlagts i den remitterade promemorian ha i huvudsak vunnit anslutning i yttrandena. Förslaget avser att skapa större trygghet för att det allmännas organ skola få tillfälle att göra sig hörda i mål om tillfällig vattenreglering samt att möjliggöra utdömande av fiske- och s. k. regleringsavgifter jämväl vid sådan reglering ävensom att påskynda utdömandet av ersättning till enskilda sakägare. De sålunda föreslagna ändringarna i eller tilläggen till 1939 års lag torde med vissa jämkningar böra genomföras.

I fråga om tillfällig reglering som berör de största sjöarna eller eljest är av synnerlig omfattning har i promemorian föreslagits den ändringen av 7 § i lagen, att frågan om tillåtligheten skall underställas Kungl. Maj:ts prövning under samma förutsättningar som eljest gälla enligt 4 kap. 13 § vattenlagen. Detta torde i princip vara riktigt. Det uppskov som därav kan vållas synes i regel icke behöva medföra praktiska olägenheter av någon betydelse. När tillstånd redan meddelats före de nya bestämmelsernas ikraftträdande, synes dock icke föreligga tillräcklig anledning att underställa Kungl. Maj:t fråga om en förlängning av tillståndet. Ett särskilt stadgande för dessa fall torde därför böra införas i övergångsbestämmelserna. Härigenom undviks en omgång som kan leda till onödigt dröjsmål.

Av betydelse för möjligheten att genomföra snabba åtgärder är även den

av länsstyrelsen i Jämtlands län berörda frågan om vattenrättsdomarens befogenhet enligt 13 § första stycket i 1939 års lag att medgiva provisoriska åtgärder. Det är uppenbart, att en sådan befogenhet, liksom lagens bestämmelser i övrigt, måste handhavas med urskillning. När behovet av ökade regleringsmöjligheter är mindre trängande, får större försiktighet iakttagas än eljest är möjligt. Det synes icke föreligga tillräcklig anledning att göra någon inskränkning i den rätt att medgiva provisoriska åtgärder som enligt nämnda lagrum nu tillkommer vattenrättsdomaren.

Beträffande tillfällig vattenreglerings inverkan på allmänna intressen har länsstyrelsen i Västernorrlands län särskilt framhållit betydelsen av att vattendomstolen meddelar erforderliga vattenhushållningsföreskrifter för att motverka olägenheter för flottningen. Beträffande förhållandet mellan ett regleringsföretag och flottningsintresset gäller enligt 2 kap. 11 § vattenlagen, vilket lagrum är tillämpligt även vid tillfällig vattenreglering, att mellan de olika intressena skall såvitt möjligt så jämkas att vardera intresset behörigen tillgodoses utan förfång eller väsentligt omak för det andra. Det är möjligt, att flottningsintresset, oaktat vattendomstolen har ett eget initiativ taga hänsyn därtill, understundom icke blivit tillräckligt beaktat vid det snabba genomförandet av tillfälliga regleringar enligt 1939 års lag. Om så i något fall varit förhållandet, finnes emellertid möjlighet att erhålla rättelse enligt 2 kap. 31 § vattenlagen eller 3 § andra stycket i 1939 års lag. Någon ny föreskrift till skydd för flottningsintresset torde alltså icke vara erforderlig.

Den under 4 § i förslaget upptagna bestämmelsen, enligt vilken fiskeavgift skall utgå om vattenregleringen kan antagas medföra avsevärt men för fisket, har i yttrandena lämnats utan erinran och torde vara lämplig. I några yttranden har ur fiskesynpunkt framställts yrkande om ett tillägg till bestämmelsen, varigenom jämväl stadgandet i 2 kap. 8 § vattenlagen om skyddsåtgärder för fisket skulle förklaras vara tillämpligt på tillfällig vattenreglering. Häremot bör erinras, att eljest gällande bestämmelser i vattenlagen om byggande i vatten och om vattenreglering äro tillämpliga även på tillfällig vattenreglering i den mån de ej uttryckligen satts ur kraft, och så har icke skett i fråga om bestämmelserna i 2 kap. 8 §.

Enligt vad i promemorian föreslås skall även särskild avgift till bygdens allmänna behov, s. k. regleringsavgift, kunna utdömas med anledning av tillfällig reglering. Stadgande härom har införts såsom första stycke i 7 §. Såsom förutsättningar för utdömande av regleringsavgift upptages, att regleringen kan antagas medföra avsevärt men för bygden eller att den båtnad som utvinnes är av stor betydelse. I promemorian uttalas, att med bygden bör förstås den trakt som direkt eller indirekt beröres av regleringen och ligger inom nederbördsområdet i fråga. Avgiften må enligt förslaget bestämmas till lägst tretusen och högst femtontusen kronor för varje särskilt företag. I övrigt har i fråga om grunderna för avgiften endast angivits, att beloppet skall bestämmas efter vad som finnes vara skäligt.

Det måste anses befogat, att regleringsavgift skall kunna utdömas jämväl i anledning av tillfällig reglering. Mot de föreslagna grunderna för bestämmande av avgiftens belopp kan invändas, att de lämna en tämligen vid latitud inom vilken domstolen äger träffa ett skälighetsavgörande efter omständigheterna. Att närmare precisera grunderna för avgiftens beräkning torde dock möta praktiska svårigheter. Till ledning för vattendomstolens prövning må emellertid framhållas, att domstolen bör göra en överslagsberäkning av vad som skäligen skolat utgå i regleringsavgifter, därest reglering ägt rum enligt vattenlagen. Den regleringsavgift som utdömes enligt 1939 års lag bör stå i rimligt förhållande till sammanlagda årliga beloppet av de regleringsavgifter som skulle ha utdömts med anledning av en motsvarande definitiv reglering. Härav följer även, att då korttidsreglering näppeligen kan tänkas föranleda regleringsavgift enligt vattenlagen, sådan reglering i allmänhet icke heller bör föranleda utdömande av regleringsavgift, om den äger rum med stöd av 1939 års lag.

Någon närmare avgränsning av begreppet bygden torde icke lämpligen kunna givas. Det ligger emellertid i sakens natur, att hänsyn i främsta rummet bör tagas till bygden omkring själva regleringsmagasinet.

Av de i förslaget angivna förutsättningarna för utdömande av regleringsavgift framgår, att det icke är avsett att regleringsavgift skall utgå annat än i fråga om företag av verklig betydelse. Att utdöma smärre belopp i regleringsavgifter med anledning av tillfällig dämning t. ex. vid flottningsdammar kan icke vara lämpligt. I promemorian har därför också minimum för avgiften satts jämförelsevis högt, nämligen till tretusen kronor för år. Kammarkollegiet och två vattenrättsdomare ha ansett, att minimum satts alltför högt, och föreslagit en väsentlig sänkning därav. För egen del vill jag förorda, att minimum bestämmas till tvåtusen kronor. Att sätta det lägre synes icke lämpligt. En avgift av ifrågavarande art bör utdömas endast när den kan vara till någon mera avsevärd nytta ur allmän synpunkt och följaktligen behöver uppgå till ett icke alltför ringa belopp. Jag vill erinra, att den föreslagna regleringsavgiften icke såsom enligt vattenlagen skall ådömas med ett särskilt årligt belopp för varje strömfall som ingår i regleringsföretaget utan med ett årligt belopp för varje särskilt företag.

I det yttrande som avgivits av svenska vattenkraftföreningen har uttalats att, där tillstånd till ett företag meddelats före de nya bestämmelsernas ikraftträdande, regleringsavgift borde utgå endast om sökanden fortfarande med regleringen trots de nya villkoren. Med anledning härav vill jag framhålla, att den som innehar tillståndet lär ha möjlighet att själv avgöra, huruvida han vill begagna sig därav, om ändrade villkor föreskrivas.

Jag vill i detta sammanhang beröra ett spörsmål som har samband med användningen av regleringsavgifter som utdömts med anledning av definitiv reglering enligt vattenlagen. Enligt 4 kap. 15 § vattenlagen skola influtna regleringsavgifter enligt närmare bestämmelser, som meddelas av Konungen, i första hand användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke blivit av

vattendomstolen bestämd, ävensom till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet. I den mån medlen förslå därtill, må de även användas för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd som beröres av företaget, såsom jordbrukets främjande eller beredande av tillgång till elektrisk kraft eller eljest för befolkningens behov. Enligt 11 § kungörelsen den 11 juni 1920 angående indrivningen och användningen av vissa enligt vattenlagen utgående avgifter skall fråga om användning av regleringsavgifter för sådant ändamål prövas av Kungl. Maj:t. Det är naturligtvis önskvärt, att om regleringsavgifter, som utdömas med anledning av *tillfällig* reglering, anslås t. ex. för elektrifiering, avgifter för detta ändamål också kunna påräknas sedan den tillfälliga regleringen ersatts av *definitiv* reglering. Med hänsyn till att regleringsavgifter hittills endast i fråga om en reglering, och då av alldeles särskilda skäl, behövt tagas i anspråk för att användas till skadeersättning torde det ej möta betänkligheter att framdeles omedelbart taga regleringsavgifter i anspråk för de ändamål som i 4 kap. 15 § vattenlagen angivas i andra hand, därvid dock viss del av dylika regleringsavgifter bör reserveras för skadeersättning.

Att, såsom vattenöverdomstolen ifrågasatt, föreskriva s. k. domstolsavgift jämväl vid tillfällig vattenreglering förutsätter, att särskilda grunder därför meddelas. Då domstolsavgift i fråga om reglering, som är avsedd att bli definitiv, kommer att utdömas i samband med prövningen av frågan om definitivt tillstånd, synes någon ändring i 1939 års lag på denna punkt ej behöva ske.

Av särskilt intresse för tillämpningen av 1939 års lag äro reglerna om fastställande av ersättning till skadelidande.

Vad först beträffar frågan om bevisbördan, då vattenreglering medgivits utan att ersättning samtidigt bestämts, erinras i promemorian att, om byggnad i vatten verkställdes utan föregående prövning av domstol, byggnadens ägare enligt 2 kap. 26 § vattenlagen är bevisningsskyldig i avseende å de före byggnadens tillkomst rådande förhållandena i vattnet. Bestämmelsen är tillämplig även på vattenreglering. I promemorian uttalas, att därest vattenreglering genomförts med stöd av 1939 års lag utan att ersättningsfrågorna prövats i förväg, i sistnämnda hänseende föreligger en sådan situation som måste innefattas under nyssnämnda lagrum. Detta uttalande, som lämnats utan erinran av samtliga vattenrättsdomare, har föranlett tvekan i de yttranden som avgivits av vattenöverdomstolen och kammarkollegiet. Sistnämnda myndigheter ha ansett önskvärt, att ett uttryckligt stadgande meddelas i ämnet.

Någon tvekan att bevisbördan under angivna omständigheter rimligen bör ligga på sökanden kan icke råda och har icke heller kommit till synes i yttrandena. Enligt min mening måste en sådan bevisningsskyldighet för sökanden även anses följa av det anförda stadgandet i vattenlagen. Detta avser att befria den som lider skada genom byggande i vatten från den risk som följer av svårigheten att efteråt visa, hurudana förhållandena tidigare varit i vattendraget. I fråga om tillfällig vattenreglering är tydligt, att den processuella grunden till stadgandet gör sig lika starkt gällande, då vatten-

domstolen medgivit dylik reglering utan föregående undersökning av rådande förhållanden, som då någon helt på egen hand utfört motsvarande åtgärd. Om — såsom skett i 1939 års lag — domstolen beretts möjlighet att medgiva tillfällig vattenreglering efter allenast partiell prövning av målet, måste det riktiga anses vara, att stadgandet är tillämpligt till den del målet icke blivit föremål för domstolens prövning.

Någon särskild bestämmelse om bevisbördan torde icke nu böra införas i 1939 års lag. En sådan åtgärd skulle kunna giva sken av att regeln icke är tillämplig med avseende å tiden innan bestämmelsen trätt i kraft och skulle även bryta mot principen, att i 1939 års lag endast skola upptagas bestämmelser som innefatta undantag från vattenlagens föreskrifter.

I fråga om det materiella innehållet i ersättningsreglerna har av länsstyrelsen i Jämtlands län ifrågasatts en ändring i 5 § andra stycket, enligt vilket ersättning för vattenkraft skall utgå allenast såvitt fråga är om tillgodogjord vattenkraft eller om vattenkraft som uppenbarligen är avsedd att tillgodogöras under den tid tillståndet för vattenregleringen skall gälla. Enligt länsstyrelsens mening borde ersättning för icke tillgodogjord vattenkraft kunna utdömas av särskilda skäl. Någon sådan ändring kan dock icke anses av behovet påkallad. Jag vill erinra, att om den tillfälliga regleringen efterföljes av definitiv reglering, ersättning skall utgå i vanlig ordning.

Enligt 9 kap. 48 § vattenlagen skall ersättning i penningar i vissa uppräknade fall ersättas med fulla värdet och hälften därutöver. Även detta lagrum är tillämpligt vid tillfällig vattenreglering. Med anledning särskilt av vad vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol anfört vill jag framhålla, att det icke kan anses berättigat att fränkänna sakägaren rätt till förhöjning endast därför att skada som vållas ej kommer att bestå i all framtid. Förhöjning skall utgå så snart skadan drabbar något av de objekt som uppräknas i nämnda paragraf. Jag vill dock nämna, att frågan om förhöjning nyligen varit föremål för högsta domstolens prövning, därvid en till synes mera restriktiv tolkning i ett visst fall vunnit majoritet. Att, såsom vattenöverdomstolen förordat, införa ett särskilt stadgande om förhöjning av ersättning med anledning av tillfällig vattenreglering medför olägenheter av samma art som jag nyss anfört mot ett särskilt stadgande om bevisbördan.

I flera yttranden har uttalats, att om provisoriskt bestämd ersättning med anledning av tillfällig vattenreglering finnes vara för hög, den borde få avräknas på ersättning som fastställes med anledning av en därpå följande definitiv reglering. En bestämmelse härom är emellertid förenad med formella svårigheter. Det är nämligen icke givet, att den ersättning som t. ex. för viss fastighet utdömes i anledning av den definitiva regleringen skall tillkomma de personer vilka erhållit ersättning i målet om tillfällig reglering. Även ersättningskyldigheten kan i målet om definitiv reglering komma att åvila annan än i målet om tillfällig reglering. Ersättningarna i de olika målen böra därför ej sammanblandas. Detta innebär, att i målet om tillfällig vattenreglering bör utdömas ersättning vanligen efter visst belopp för år intill den tidpunkt, då den definitiva regleringen träder i kraft, och att i målet om definitiv reglering fastställes ett kapitalbelopp för framtiden — utan avdrag

för nyssnämnda ersättning med anledning av den tillfälliga regleringen. Om ersättningen för den tillfälliga regleringen bestämmes samtidigt med att ersättning fastställs i målet om definitiv reglering, bör en uppdelning göras, även om denna uppdelning emellanåt kan bli rent skönsmässig.

I fråga om anmälan av ersättningsanspråk torde, såsom i vissa yttranden yrkats, böra stadgas, att sådan framställning skall göras skriftligen och i två exemplar.

Vad härefter angår den i ett par yttranden berörda frågan om införandet av tvångsmedel mot sökande som ej i tid inkommer med utredning till vattendomstolen synes det mindre lämpligt att för en sådan underlåtenhet stadga vite. Spörsmålet är av någon betydelse allenast i större mål, där utredningen är mera omfattande, men i sådana fall torde merendels kunna förbringas skäl för att utredningen dröjer. Även om dessa skäl icke skulle anses fullgiltiga, torde det bli svårt att konstatera en sådan försummelse, att vite bör utdömas. Det synes icke heller vara att förorda, att meddelat tillstånd skall återkallas, om utredning ej inkommer i rätt tid. Enligt min mening kan man förutsätta, att den som erhållit tillstånd till tillfällig reglering är i eget intresse angelägen att utföra erforderlig utredning så snart ske kan. Vattenrättsdomaren bör emellertid kontrollera hur utredningen fortskrider samt, om den går för långsamt, föranstalta om att sakkunnig person jämlikt 11 kap. 45 § vattenlagen förordnas att övertaga utredningen på regleringsföretagets bekostnad.

Den i promemorian föreslagna bestämmelsen om anlitan av ett särskilt ombud för mottagande av anmälningar om ersättningsanspråk och avgivande av förslag om ersättningar synes också vara av viss betydelse i detta sammanhang. Mot sistnämnda bestämmelse, som upptagits under 8 § i förslaget, har vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol anmärkt, att befogenheten att utse biträde borde tillkomma jämväl vattenrättsdomaren och ej blott, såsom enligt förslaget, vattendomstolen. Det synes riktigt, att befogenheten bör tillerkännas vattenrättsdomaren. Att särskilt stadga, att samma befogenhet tillkommer vattendomstolen, torde i så fall vara överflödigt. Beträffande ifrågasvarande biträde har i vissa yttranden även ifrågasatts lämpligheten av att biträdet skulle avgiva förslag om ersättningar. Med anledning av dessa erinringar vill jag föreslå, att det i lagen uttryckligen anges att det är en lämplighetsfråga huruvida biträdet bör avgiva dylikt förslag. Denna möjlighet kan vara av värde för att skadelidande verkligen skola få ersättning utan oskälig väntan, t. ex. vid skada på gröda eller på fiske. Att en risk för felbedömning föreligger är obestriddigt, men om vattenreglering medgives genom ett summariskt förfarande måste den som erhållit tillståndet också finna sig i att även ersättningsfrågorna kunna komma att preliminärt bedömas på ett summariskt sätt. Naturligtvis är vattendomstolen icke bunden av vad biträdet föreslår men, om biträdet är t. ex. vattenrättsnämndeman, lärers hans uttalande kunna tillmätas stort värde.

Det torde böra stadgas, att vattenrättsdomaren skall angiva inom vilken tid inkomna anmälningar skola insändas till honom. Att motparten skall er hålla del av framställda ersättningsanspråk är självfallet.

Av vattenfallsstyrelsen och andra representanter för kraftverksintresset ha framställts önskemål om att röjningsarbeten som föranleddes av vattenreglering skulle få anstå till en tidpunkt, då svårigheterna att anskaffa arbetskraft vore mindre. Något hinder för domstolen att vid bedömandet av denna fråga taga skälig hänsyn till läget på arbetsmarknaden synes icke föreligga.

Enligt 12 § andra stycket i 1939 års lag skola bestämmelserna i 11 kap. 35—37 §§ vattenlagen om underrättelser till kammarkollegiet och lantbruksstyrelsen samt om delgivning av kungörelsen i målet ej äga tillämpning vid tillfällig vattenreglering. I promemorian har föreslagits, att underrättelser till nämnda myndigheter skola givas, om vattenregleringen kan antagas i avsevärd mån inverka på allmänna intressen. Dessutom skall enligt förslaget vattenrättsdomaren städse underrätta länsstyrelsen. Denna skulle äga att förordna ombud att föra talan för tillgodoseende av allmänna intressen, där ej det allmännas rätt bevakades av annan myndighet.

Med anledning av vad som anförts i yttrandena torde böra vidtagas vissa ändringar av dessa bestämmelser i förslaget. Sålunda synas övervägande skäl tala för att kammarkollegiet och lantbruksstyrelsen underrättas i alla mål om tillfällig vattenreglering. Härjämte torde, såsom föreslagits i promemorian, jämväl länsstyrelsen böra erhålla meddelande i saken, enär det är av särskilt intresse för länsstyrelsen att bliva underkunnig om åtgärder som planeras komma till skyndsamt utförande i länet. Däremot synes ej erforderligt att låta länsstyrelsen förordna ombud i saken. Det allmännas intresse torde böra bevakas av kammarkollegiet.

Beträffande delgivning av kungörelsen i målet synes böra vidtagas den ändringen, att vattenrättsdomaren skall pröva i vad mån delgivning kan anses erforderlig.

Övriga bestämmelser i förslaget torde böra godtagas.

Såsom i promemorian föreslagits torde de nya bestämmelserna böra träda i kraft den 1 juli 1943.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering*.

Föredraganden hemställer, att lagrådets yttrande över förslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

¹ Denna bilaga, vilken fränsett vissa jämkningar av redaktionell natur är likafydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 11 maj
1943.*

Närvarande:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 4 maj 1943 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 9 april 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Sven Romanus.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 maj 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, jordbruks- och folkhushållningsdepartementen anmäler t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 11 maj 1943 avgivna utlåtande över det den 9 april 1943 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering*; därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte efter vissa redaktionella jämkningar jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.